

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

במדבר

חג השבועות זמן מתן תורתנו

גליון ל"ג (תרל"א)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טרוי עוועניו

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

שנת חמשת אלפים שבע מאות וחמישים ושנים לכריאה

ב"ה

חג השבועות

פרשת במדבר

היי תהא שנת נפלאות בכל

תוכן הענינים

שיחות

- 4 ביהמ"ק יבא משמים - ביאת אליהו בע"ש . . . . .
- 5 פ"י הפסוק "דברי הצומות וזעקתם" . . . . .

לקוטי שיחות

- 6 בגדר הבאת העומר ושתי הלחם . . . . .
- 13 וחלא במאמר אחד יכול להבראות . . . . .
- 14 הקוץ שעל היו"ד . . . . .

חסידות

- 15 ענין הממוצע . . . . .
- 16 מקום ישוב אדם . . . . .
- 17 שב בתשובה - הערה באגה"ת . . . . .

פשוטו של מקרא

- 18 למשפחתם לידע מנין של כל שבט ושבט . . . . .

רמב"ם

- 19 דין תיבה שפתחה מלמעלה . . . . .

נגלה

- 21 . . . . . הנסיון הראשון של אברהם אבינו . . . . .
23 . . . . . בדין מי ששכח לספור ספירת העומר . . . . .
25 . . . . . החזרת פני הכהנים בנשיאת כפיים . . . . .

שונות

- 25 . . . . . בלילה משחק עם לוי . . . . .
26 . . . . . ותכל נפשי . . . . .
26 . . . . . תיקון טעות בתורה אור . . . . .
27 . . . . . סלע לצדקה בשביל . . . . .
27 . . . . . הסיפור אודות המאמר על שלשה דברים . . . . .
לרשימת צאצאי אדה"ז בבריחה מליאדי . . . . .
29 . . . . . (והערות לגליון תרכ"ט) . . . . .

מספר פאקסימייליא לשלוח הערות: 953-9720 (718)

מצד סיבות טכניות לא היי באפשריות להדפיס הרבה הערות שהגיעו לידינו ובעזה"י יודפסו בגליון הבא, ועם הכותבים הסליחה.

**לזכות כ"ק אדמו"ר שליט"א
לרפואה שלימה תיכף ומיד ממש**

**לזכות
הת' שמעון בן טויבא שי
חבר המערכת**

לרפואה שלימה וקרובה

ש י ח ו ת

ביהמ"ק יבוא משמים - ביאת אליהו בערב שבת

הרב ישכר דוד קלויזנר
≈ נחלת הר חב"ד - אה"ק ≈

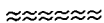
בקונטס "והחי יתן אל לבו" (שבת תשמ"ח) סי' ה איתא:
"האדמו"ר מנובמינסק שליט"א: לשיטת רש"י במס' סוכה (מא,א)
- ביהמ"ק השלישי יגלה ויבוא מן השמים, וכ"ה בפירש"י על
הפסוק "מקדש ה' כוננו ידך", ואימתי יבנה בשתי ידים לעתיד
לבוא.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ומטעם זה יכול לירד ולהתגלות אפילו
בלילה, ואפילו בשבת (ועאכו"כ במוצאי שבת - יום ראשון).
השאלה היא רק בנוגע לביאת אליהו הנביא - שהרי "כבר מובטח
להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות כו" (עירובין
מג,ב), ובכל אופן, הלואי שיבוא תיכף ומיד, ואם תהי קושיא
בדבר - יתרץ גם קושיא זו". עכ"ל.

ונראה דיש לתרץ עפמ"ש בלקו"ש חלק ח' (עי' 323) הערה 42:
"א"ל ר' יהושע למשיח לאימת אתי מר, א"ל היום . . . אם
בקולו של הקב"ה תשמעו (סנהדרין צ"ח סע"א ובפרש"י שם).
ואלי הנביא אתי מאתמול לב"ד הגדול (חדא"ג מהרש"א שם) או
שבאופן דזכו - אחישנה ויבא קודם התגלות אלי" (כו"פ יו"ד
סק"י סוף בית הספק, אוצר בלום לע"י שם). וברמב"ם הלי מלכים
(פ"ב, ה"ב): ויש מן החכמים כו' וכל אלו הדברים כו". עכ"ל
- וכ"ה בלקו"ש חלק כ"ז (עי' 204 הערה 90).

והנה בלקו"ש חלק י"ג (עי' 84 הערה 36) ובחלק כ"ז (עי'
204) כתב לתווך בין הדעות אם בנין ביהמ"ק דלעתיד יהי בידי
שמים או בידי אדם (משיח) - דאם יהי המצב בבחי' "לא זכו"
אזי יבא בידי אדם ואם יהי המצב בבחי' "זכו" אזי יבא
משמים, ע"ש.

ומעתה לכאורה אין שאלה בנוגע לביאת אל"י (שאינו בא בערבי שבתות וכו'), כיון דביאתו ביום קודם לביאת המשילח מיי"ר ב"לא זכו" (ואז יבנה בידי אדם, כני"ל) משא"כ במצב של "זכו" שיבא ויגלה משמים, אזי יבא משיח קודם התגלות אל"י, וא"כ אי"ש.

פ"י הפסוק "דברי הצומות וזעקתם" (מג"א ט, ל"א)

הת' אלכסנדר הפנהיימר (בראדסקי)
≈ תלמיד בישיבה ≈

לשון אדה"ז באגה"ת פ"א - "וזהו הטעם שמתענין על כל צרה שלא תבא על הציבור כמ"ש במגילת אסתר", בביאורים באגה"ת (שיעורים בסי' התניא - אידיש - ע'1081) מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א שאין כוונת אדה"ז להפסוק (מג"א ד, ט"ז) "וצומו עלי גוי שלשת ימים", כי שם הלא מדובר בתענית על יחיד (אסתר), וכדמוכח מהלשון "וצומו עלי", ואילו אדה"ז מדבר על תענית של צרת רבים. אלא הכוונה היא להפסוק (שם ט, ל"א) "לקיים את ימי הפורים האלה". כאשר קיימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם".

(ויש לציין בזה, שבפנים השיעורים בסי' התניא שם (הע' 32) אכן צויין לפסוק "וצומו עלי"!)

ויש לעיין מהו מקורו של כ"ק אדמו"ר שליט"א לפני זה בפסוק הנ"ל. כי מצינו כמה פירושים שונים בזהות "דברי הצומות":

א) שהכוונה לתענית אסתר (אבן עזרא - פ"י הראשון), אם לזכר תענית הג' ימים, ואם לזכר התענית ביי"ג אדר לפני המלחמה;

ב) שהכוונה לזה שהתענו ג' ימים ע"פ ציווי אסתר (גמ' מגילה ט"ז:), אלשיך הק' ועוד), וא"כ כוונת הפסוק היא: שיקבלו עליהם את ימי הפורים כמו שקיבלו את התענית בשעתו;

ג) שהכוונה לדי הצומות הקשורים להחורבן (אבן עזרא -
"ולי נראה", רלב"ג, מלבי"ם, ועוד).

ולפי פירושים אלו, איפה מוכח מכאן שמתענין על כל צרה
כו'? (ואין לומר שהוא לפי פי' ב' הנ"ל, שהרי כ"ק אדמו"ר
שליט"א שולל הפי' שאדה"ז מתכוון לתענית הגי' ימים (וזלח"ק:
"כדי צו שולל זיין די גי' ימים"!!).

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

בגדר הבאת העומר ושתי הלחם

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
≈ ר"מ בישיבה ≈

הערה כללית: אף שכמה מהדברים דלהלן כבר נדפסו בגליון
הקודם, מ"מ מצד ההמשך ושלימות הענין באו כאן עוה"פ.

הנה ידוע דביום שני של פסח ט"ז ניסן מביאים מנחת העומר
עם כבש לעולה, וזה מתיר תבואה החדשה להדיוט, ובעצרת מביאים
שתי הלחם ומניפים אותם ביחד עם שתי הכבשים של שלמים,
ומקריבים עוד כמה קרבנות הבאים בשביל הלחם, והבאה זו של
שתי הלחם מתיר תבואה חדשה בביהמ"ק למנחות, ומבואר במנחות
סח,ב, במתניתין ד"העומר ה"י מתיר במדינה (לאכול החדש בכל
המקומות), ושתי הלחם במקדש (שקודם שתי הלחם אין מביאין
מנחה מתבואה חדשה) אין מביאין מנחות כו' קודם לעומר אם
הביא פסול, קודם לשתי הלחם לא יביא אם הביא כשר".

והנה בלקו"ש פי' אמור תשמי"ז כתב שישנם גי' ביאורים בזה
דאם הביא קודם לעומר פסול, וקודם שתי הלחם כשר: א) האיסור
דהבאת מנחה מתבואה חדשה לפני הקרבת שתי הלחם הוא משום
איסור ד"חדש" שלפני קרבן העומר, דאיסור זה קאי הן על הדיוט
והן בנוגע למקדש, והעומר מתיר רק לגבי הדיוט ולא לגבי
מקדש, אבל כיון שהאיסור נקלש עי"ז שחלק ממנו הותר לגבי

הדיוט, לכן ההקרבה מתבואה חדשה אחר הבאת העומר כשר. ב) האיסור לגבי מקדש הוא **איסור בפני עצמו** ואינן שייך כלל לאיסור חדש דהדיוט, ואיסור זה הוא רק לכתחילה ולא בדיעבד, כי בקדשים בעינן ששנה עליו הכתוב לעכב, והטעם דלפני העומר פסול, הי' משום דבקרבו בעינן שיהי' מותר לישראל כדילפינן בפסחים מח, א, ממ"ש "ממשקה ישראל", וכיון שלפני הבאת העומר הי' אסור לישראל משום חדש, לכן פסול, משא"כ לאחר הבאת העומר שהוא כבר מותר לישראל יש רק האיסור שבמקדש עצמו והוא איסור רק בנוגע לכתחילה. ג) אין הפי' ששתי הלחם "מתיר" תבואה חדשה למנחות כמו שהקרבת העומר מתיר בהדיוט, כי רק בהדיוט מצינו איסור לאכול חדש לפני העומר כמ"ש ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו וגו', משא"כ במקדש לא כתוב שיש **איסור** להביא מנחה מתבואה חדשה, אלא כתוב דמנחת שתי הלחם צריך להיות **מנחה חדשה**, ומחמת זה אסור להביא מקודם מנחה מתבואה חדשה דאז **גורם** ששתי הלחם לא יהיו מנחה חדשה, אבל אין בזה איסור מצ"ע, ולכן כשמביא אחר העומר כשר כיון דאין ע"ז איסור ממש, [אלא דלפני העומר פסול מטעם אחר משום דאינו ממשקה ישראל וכו'], עי"ש. דלפי ב' האופנים הראשונים נמצא דהעומר ושתי הלחם שקולים הם ששניהם "**מתירים**", העומר מתיר להדיוט ושתי הלחם למקדש, משא"כ לפי אופן הגי' נמצא דאין שתי הלחם בגדר **מתיר**, אלא שהוא צריך להיות **מנחה חדשה**, ובדרך ממילא לאחר שכבר הביאו שתי הלחם מתבואה חדשה, שוב ליכא שום טעם שלא להביא ממנחה חדשה. ועי' גם לקו"ש ח"ז פי' צו (ב') שהביא זה בסגנון אחר קצת, דיש להסתפק מהו ה**סיבה** ומהו ה**מסובב**, אם הסיבה היא שיש איסור להביא מנחה מתבואה חדשה בלי "מתיר", ולכן בתור מסובב בא שתי הלחם להתיר איסור זה, או שהסיבה הוא ששתי הלחם צ"ל תבואה חדשה, ובתור מסובב אסור להביא מנחה מתבואה חדשה לפני זה דע"ז גורם ששתי הלחם לא יהיו מנחה חדשה עי"ש.

וממשיך דלאופן הגי' יהי' נפק"מ בהלכה באם כבר הביאו לפני שתה"ל מנחה מתבואה חדשה, אם יש איסור להביא עוד מנחות מתבואה חדשה, דלפי ב' האופנים הראשונים ודאי אסור כיון דסו"ס עדיין לא "הותרו", משא"כ לפי אופן הגי' מותר, כיון דבכל אופן לא יהי' שתי הלחם מתבואה חדשה, אי"כ לא שייך לאסרו להביא עוד מתבואה חדשה.

ועיי מנחת חינוך (מצוה ש"ז) שכתב דלמ"ד דאין חדש נוהג בתבואה שבחוי"ל והוא מותר לעולם, כן הוא גם לגבי מנחות, שמותר להביא ממנו מנחות מתבואה חדשה אפילו לפני העומר, ואח"כ הביא ספיקת הטורי אבן (ר"ה ז, ב) שנסתפק אם לא הביאו כלל שתה"ל אם נימא דמיד שעבר היום מותר להביא מנחות מתבואה חדשה, ע"ד שהדין הוא לגבי עומר, דאם לא הקריבו העומר עצם היום בסופו מתיר, או נימא דזהו דין רק בעומר ששם כתוב בי פעמים "יום" לגלות שהיום עצמו ג"כ מתיר, משא"כ בנוגע למנחות מתבואה חדשה הניתרין בשתה"ל דלא כתיב יום בעינן הבאה בפועל להתירם, ואם לא הביאו נשאר האיסור כל השנה, והטורי אבן פשט זה מהא דאיתא בשבועות טו, א, דלקדש העזרה בעינן שיירי מנחה, ובבית שלמה חנכו ביהמ"ק בסוכות ועכצ"ל שהי שם שיירי מנחה, ואי נימא דבלי הבאת שתה"ל לא הותר האיסור, איך הביאו מנחה בלי ההיתר, דהרי בעצרת שלפני זה היו בגבעון שיש לו דין במה ואין מביאין שתה"ל, נמצא שלא חל ההיתר, ומוכח דעצם היום מצ"ע מתיר כמו בעומר, והמנ"ח דחה זה לפי הנ"ל דאפשר שהביאו מנחות בבית שלמה מתבואת חוי"ל דליכא ע"ז שום איסור כנ"ל, ואכתי אפ"ל דבעינן הבאה בפועל להתיר עיי"ש.

ויש לדון בזה לפי הנ"ל, דמ"ש דבתבואת חוי"ל ליכא איסור חדש למקדש, י"ל דזה תלוי לפי הנ"ל, דלפי אופן האי דאיסורא דהקדש הוא הוא האיסור של הדיוט כנ"ל, מובן דכיון דבתבואת חוי"ל ליכא איסור להדיוט כן הוא גם לגבי הקדש, ולאופן הבי שהוא איסור בפני עצמו אפ"ל דלגבי הקדש אינו כן ושם האיסור הוא אפילו מתבואת חוי"ל, אלא דבזה לא יהי פסול אפילו לפני העומר כיון דהוה ממשקה ישראל, ולאופן הגי י"ל ג"כ דכיון דבעינן ששתה"ל יהי מתבואה חדשה, אפשר שאפילו מתבואת חוי"ל לא יביא מקודם דסו"ס לא יהי מנחה חדשה. (ועיי בהערות במנ"ח שם שיצא לאור עיי מכוון ירושלים).

ועד"ז י"ל בנוגע למה שחקר בשתה"ל אם לא הביאו כלל אם יש איסור אח"כ או לא, דלבי אופנים הראשונים י"ל שיש איסור כיון דשתה"ל הוא בגדר "מתיר", וכאן לא חל ההיתר, משא"כ לאופן הגי דשתה"ל אינו בגדר מתיר, אלא דאסור להביא משום דע"ז גורם ששתה"ל לא יהי מנחה חדשה, הנה בנדון זה דבכל אופן לא יוכלו להקריב עוד שתי הלחם, שוב לא שייך שום

ועיי רמב"ם הלי תמידין ומוספין פי"ז הי"ג שהביא סדר הקרבנות בימי הפסח, ובנוגע ליום שני י"שהוא יום ששה עשר בניסן" מקריבין ג"כ העומר "והיא מנחה של ציבור כמו שבארנו", דכבר ביאר לעיל בהלי מעשה הקרבנות פי"ב הי"ג שיש שלש מנחות לציבור, עומר, שתי הלחם, ולחם הפנים עיי"ש, ויש לדקדק דלמה כאן חזר עוד הפעם לומר שהיא מנחה של ציבור, ואילו בהלי תמידין פי"ח הי"א שמביא הסדר דשתי הלחם בעצרת לא הזכיר עוה"פ שהיא מנחה של ציבור, עוד יש לדייק דלמה הוצרך לפרש י"שהוא יום ט"ז בניסן"?

ועיי עוד ברמב"ם הלי כלי המקדש (פי"ד הי"ד) שכתב דמ"ע להיות כל המשמרות שוין ברגלים כו' בד"א בקרבנות הרגלים ובחילוק לחם הפנים ובחילוק שתי הלחם בעצרת, אבל נדרים ונדבות ותמידין אין מקריבין אותן אלא משמר שזמנו קבוע כו', והקשה המל"מ שם דכיון שהזכיר "שתי הלחם" הי' לו להזכיר ג"כ הקרבת העומר שכל המשמרות שוין? ועיי גם צ"ח סוכה שם שעמד בזה, וכן בערוך לנר שם, ובערוך לנר כתב שגם בתוספתא סוכה פי"ד הי"א חשיב שתי הלחם שמשמרות שוין בה ולא העומר עיי"ש.

ולפי אופן הגי' יש לבאר שיש הפרש גדול בגדר הקרבת העומר להבאת שתי הלחם, דהבאת העומר בא "להתיר" ואינה חובה מצד עצם היום, לכן בזה אה"נ דלא אמרינן שכל משמרות שוות, דזה קאי רק על קרבנות של הרגל, משא"כ קרבן עומר אינו קרבן של הרגל אלא בא להתיר, משא"כ שתי הלחם דלא בא להתיר כלל [לפי אופן הגי'], אלא הוא קרבן הבא מצד חובת היום לכן שפיר רק בזה אמרינן דכל המשמרות שוין.

ועיי גם בערכין י"ב, שהקשה בגמ' דלמה רק בסוכות אומרים הלל בכל יום ולא בפסח? ומתרץ משום דבסוכות חלוקים בקרבנותיהם, דכיון שכל יום יש מספר אחר של קרבנות לכן אומרים הלל בכל יום משא"כ בחג הפסח, והקשו באחרונים דאכתי קשה ביום ב' של פסח שיש בו קרבן עומר והוא מחולק בקרבנותיו דלמה אין אומרים הלל אז? ולפי הנ"ל אפי"ל דכיון דקרבן עומר אינו מחובת היום אלא שבא להתיר איסור חדש, לכן אין זה שייך לאמירת הלל שהוא מצד הרגל. (וראה בזה בסי' קובץ חידושים הנדפס בשטמ"ק פסחים הי"א)

ולפניי יש ליישב ג"כ דיוקים הנ"ל, מה שכתב הרמב"ם "שהוא יום ששה עשר בניסן" דכוונתו להדגיש דאיי"ז בא מצד גוף הרגל אלא מצד שהוא יום ט"ז ניסן, וכן הדגיש כאן בעומר שהיא מנחה של ציבור ולא בשתי הלחם, כי שם פשוט כיון שבא מצד **חובת היום**, בודאי צריך להיות של ציבור דוקא, משא"כ עומר שבא רק להתיר, הו"א דזה איי"צ שתהיי משל ציבור דוקא, קמ"ל דגם זה צ"ל של ציבור.

ויש להוסיף בזה עוד מה שמובא בשיחה זו (סעי' ד') מהזהר ד"שתי הלחם" קאי על **תורה שבכתב ותורה שבעל פה**, והקרבת שתי הלחם מורה על ההחברות שבהם עיי"ש בארוכה בנוגע לעבודת האדם. וזהו בפשטות קשור עם **מתן תורה**, דלפניי יוצא ג"כ דהבאת שתי הלחם הוא **מחובת היום** משום מתן תורה, ואף דעצרת איי"צ להיות ביום שניתנה בו תורה דבזמן שהיו מקדשים עפ"י הראי' ה"י אפ"ל עצרת בה' וכו', מ"מ הרי כבר נתבאר בארוכה בלקוי"ש חכ"ב פ' בהר בהא דאיתא בירושלמי דבקרבת של עצרת לא כתוב בהם לשון חטא, דכיון דקבלו ישראל את התורה מעלה הקב"ה עליהם שלא חטאו כו', ולכאורה קשה הרי עצרת אינו קשור דוקא עם מ"ת ואיך אפ"ל דקרבת של **עצרת** לא כתוב בהם חטא משום **מתן תורה**? ומבאר שם בארוכה שישנם הרבה מצוות בתורה שיש בהן פרטים שאינן לעיכובא, אבל מ"מ **השלימות** שבהם הוא כשבא עם כל הפרטים או כשהוא באופן מסוים דוקא, וביאר זה לגבי שמיטה, וכן לגבי הקביעות דממחרת השבת, וכן בענין זה דאה"נ דאינו לעיכובא דעצרת צ"ל ביום שניתנה בו תורה, אבל מ"מ **השלימות** הוא כשחל ביחד, ומשום זה לא כתוב בעצרת חטא כו' דסו"ס הי"ה קשורים זה בזה עיי"ש, וכן י"ל בעניננו דכיון דסו"ס קשורים הם הנה שתי הלחם שקאי על תושב"כ ושל בעי"פ הוה **חובת היום דעצרת**.

והנה כל הנ"ל נתבאר לפי אופן הגי', אבל אי נימא כאופן האי או הבי' נמצא דעומר ושתי הלחם שווים הם בגדרם שבאים **להתיר**, ויוקשה אי"כ קושיות הנ"ל דמשמרות כו' לפי ב' אופנים אלו:

ולכן אפשר לומר דמ"מ יש לחלק ביניהם, ד"ל דקרבו העומר בא רק להתיר בלבד ואינו כלל מחובת **הרגל**, משא"כ שתה"ל י"ל דתרווייהו איתנהו ביה, הן שבא להתיר והן שהוא בא לחובת היום והחובת לזה י"ל דמי חייבם חובתם רק דמי חייבם חובתם

דשם איירי באיסור חדש, משא"כ שתי הלחם הוזכר הן בפי אמור והן בפי פינחס ביחד עם שאר קרבנות הרגל כדכתיב שם "בהביאכם מנחה חדשה", אלמא דזהו גם מחובת הרגל, (וראה בסי' בית אברהם למוחר"ר אברהם אבלי (מב,ד) נדפס גם ביגדיל תורה שנה ראשונה חובת י"ב סי' ל' שביאר ההפרש בין הקרבנות שבפי אמור שבאים להתיר, להקרבנות שבפי פינחס) וזה מובן עפ"י הני"ל ששתי הלחם קאי על התורה, דבמילא מובן ג"כ למה שתה"ל שוין במשמרות כו' כיון שיש בו חובת הרגל ג"כ וכו'.

והנה בעומר כתיב (אמור כג,יא) "לרצונכם" וכתב ע"ז בתורת כהנים דאין ב"יד כופין על זה, והביא זה במנחת חינוך (מצוה ש"ב) ופירש דכל קרבנות הציבור אם אפשר לבי"ד לכוף כל ישראל להביא כופין אותם דלא גרע מכל מ"ע דבי"ד כופין, משא"כ בעומר כתיב לרצונכם ואין כופין, ותמה דלמה השמיט הרמב"ם דין זה, ומביא שבזית רענן על הילקוט פי' אמור שם עמד בזה דלמה שאני עומר משאר קרבנות ציבור? ותירץ דכיון דבא להתיר איסור חדש אין צורך לכפ"י כי בודאי ירצו להקריב להתיר איסור חדש. והקשה ע"ז המנ"ח דהרי בסוף היום יותר האיסור דחדש בדרך ממילא וא"כ אולי לא ירצו להביא כי יחכו עד סוף היום עיי"ש. ולפי הני"ל אפ"ל דכל קרבנות ציבור שהן חובת היום כו' ודאי כופין, וגם בשתי הלחם כן, משא"כ עומר שאינו משום חובת היום אלא בא רק להתיר בלבד, הנה אם לא ירצו להקריב להתיר באמת אין כופין אותם כיון שאינו חובת היום.

ובמנחות פג,ב, איתא דכל קרבנות ציבור באות הן מא"י והן מחו"ל הן מישרן והן מחדש, משא"כ עומר ושתי הלחם אינם באים אלא מא"י ומחדש. ובגמ' שם איתא דמתניתין לא כהאי תנא בברייתא דלכתחילה צריך עומר ושתי הלחם מחדש אבל אם אין חדש מביאין מן הישרן, דזהו לא כהמשנה, כי לשון המשנה ד"אין מביאין אלא" משמע אפילו בדיעבד עיי"ש.

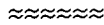
והרמב"ם בהל' תמידין פ"ח ה"ב כתב דשתי הלחם אינן באין אלא מן הארץ ומן החדש כו' לא מצאו חדש יביאו מן העלי (מישן). והראב"ד הקשה ע"ז ועי' כס"מ שביאר קושייתו דכיון שפסק כהברייתא דבדיעבד מביאין מן הישרן למה הביא לשון המשנה בתחילה דאין מביאין אלא מן החדש, דמשמע גם בדיעבד? עוד תמה שם הלח"מ דאם פסק כהברייתא למה הביא דין זה רק לגבי שתי

הלחם, הרי הברייתא סביל כן גם לגבי עומר, והרמב"ם בפ"ז לגבי עומר לא הזכיר דין זה?

ולפי הנ"ל י"ל דהנה בתוספתא שם (מנחות סוף פ"י) הביא דין זה דלא מצא חדש יביא מן הישן, ג"כ רק בשתי הלחם ולא הזכיר שם העומר, ולפ"ז י"ל דסב"ל להרמב"ם כהתוספתא והיינו דבנוגע להתיר איסור חדש הי"ז רק ע"י הקרבה מתבואה חדשה, והקרבה מישן אינו מתיר תבואה חדשה, לכן סב"ל דבשתה"ל שיש ב' ב' דינים הא' להתיר והב' מחובת היום כנ"ל, הנה אם לא מצא מן החדש להתיר עכ"פ יביא מן הישן משום חובת היום, אבל באמת אינו מתיר אז, וזהו מה דנקט הרמב"ם ד"לא יביא אלא" בתחילת דבריו דשם איירי לענין ההיתר, דבזה בענין דוקא חדש, אבל מ"מ יביא מן הישן משום חובת היום, משא"כ בעומר שאינו מחובת היום אלא בא רק להתיר באמת סב"ל דאם לא מצא חדש ואינו יכול להתיר לא יביא כלל, כיון דהעומר אינו בשביל חובת היום אלא להתיר.

אלא דאכתי יל"ע בכל זה לפי מה שהקשו האחרונים (ראה ברכי יוסף או"ח סי' ת"צ ושיירי כנה"ג שם ועולת שבת שם ואל"י רבה שם) דלמה אין מזכירין במוסף של יום ב' דפסח גם קרבן העומר, וכן בעצרת אין מזכירין כל הקרבנות הבאים בשביל שתי הלחם, וביארו שהן אינן מחובת היום אלא להתיר ע"י"ש. וזה אינו כהנ"ל וצריך למצוא טעם אחר בזה.

ובסידור אדה"ז הוסיף בשבועות לומר במוסף "ושני שעירים לכפר" דהיינו שניתוסף שעיר חטאת הבאה בשביל שתה"ל, וכבר עמדו על זה באחרונים (ראה בסי' דעת קדושים דף ס"א, ד"ה ראיתי ובסי' המועדים בהלכה ע"י ש"י"ז) והקשו דממ"נ אם מזכירים השעיר לחטאת הבא בשביל שתי הלחם למה לא יזכירו ג"כ שאר הקרבנות, ובשער הכולל (פרק מי' אות ט"ו) ביאר דעת אדה"ז דידוע שהשעיר של שתה"ל שייך ג"כ לעיצומו של יום שהלחם אינו מעכב את השעיר כו' ע"י"ש, וראה גם בארוכה בסי' בית אברהם הנ"ל שם סי' ל' שהאריך ג"כ לבאר דאין מזכירים שאר הקרבנות הבאים בשביל הלחם כיון שבאים רק להתיר, משא"כ שעיר לחטאת שיש בו כפרה ואין הלחם מעכבו לכן סב"ל לאדה"ז להזכירו ע"י"ש בארוכה, ונמצא לפ"ז דשתי הלחם וכ"ו אינו שייך לעיצומו של יום, וזה אינו כהנ"ל. ויל"ע בזה עוד.

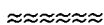
והלא במאמר אחד יכול להבראות

הרב משה לברטוב
≈ תושב השכונה ≈

בהשיחה שנדפסה לשבת העבר, על פ"ה דאבות מפרש כ"ק אדמו"ר שליט"א: והלא במאמר א' יכול להבראות, שבאמת נברא העולם במאמר א' והוא החומר של כל דבר שנברא מכח העצמו' כל יכול, עיי"ש בארוכה. ובעשרה מאמרות קבלו הנבראים צורתם וכו' שבזה הם מחולקים זמ"ז. זהו בקיצור. ומפרש אח"כ שישראל ע"י עבודה ממשיכים בגילוי את המאמר א' ובה נמשך ביטול בהנבראים.

והנה לפי ביאור זה הנה ציור הנבראים והתחלקותם זמ"ז הוא מדרגא נמוכה (ממכ"ע) והחומר הוא מדרגא עליונה (סוכ"ע). ואין זה סתירה להמבואר בכמה מאמרים מתחיל אתורה אור בענין כל אשר חפץ ה' עשה ששם מבואר שהנברא בעצם הוא מממכ"ע עשרה מאמרות אך ציורו שלא בא בדבור הוא מסוכ"ע, וזה פועל ביטול הנברא. והיינו שכשאמר הקב"ה שתה"י ארץ נבראת הארץ. אך באיזה ציור, אם כדורי או בציור אחר זה לא בא בדבור בגילוי וזה נמשך מחפץ ה', וזה פועל אצל הנברא ביטול (ושמעתי ביאור על זה, שהלא כשמצויר בציור א' אינו בציור השני, וא"כ זהו הגבלתו וביטולו). ולפ"ז החומר הוא מממכ"ע והצורה מסוכ"ע.

אך אין זה סתירה, כי כשמדברים מחומר הנברא צריכים לידע במה מדברים אם חומר הכוונה, יש מאין ותו לא, אז החומר הוא מצד כח העצמות שהוא לבדו כו', ואם מדברים על חומר הנברא הפרטי שמחולק מחבירו אז מדברים בבריאתו מממכ"ע, אך הגם שא"א לצייר חומר כזה בלא צורה ואיך שייך לומר שמחולק נברא א' משני בלא צורה וציור, הנה אמת הדבר ובאים שניהם ביחד החומר והצורה אך, כנ"ל, מדוע דוקא בצורה זו ולא בצורה אחרת זהו מצד חפץ ה' ולא בא בגילוי בדבור (וגם לא אפי' בשכל כי מצד שכל לא מבינים מדוע דוקא ככה ולא ככה). וזה פועל ביטול בהנברא כנ"ל. אך בהגלות נגלות כח העצמות שהוא לבדו, זהו ביטול יותר גדול (לכאוי') מביטול שמצד חפץ ורצון הנ"ל.

הקוץ שעל היו"ד

הת' פסח צבי שמערלינג
≈ תלמיד בישיבה וחבר מערכת ≈

בסי לקו"ש ביאורים בלקוטי לוי"צ על אגה"ת שי"ל ז"ע סימן ד' מבאר למה מביא אדה"ז בפ"ד כשהוא מבאר איך שי"ל הי ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי" ב"ה" גם את הענין (אמנם בחצאי-עיגול בדרך מאמר המוסגר, ע"י שם בהע" 4) ד"והקוץ שעל היו"ד רומז לבחי רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה ממדריגת בחי חכמה עילאה כנודע".

וזלה"ק של כ"ק אדמו"ר שליט"א בסוף סעיף ג': ויש לומר הביאור בזה: כוונת האריכות באגה"ת אודות הענין ד"חלק ה' עמו" היא להדגיש איך שחטאים פוגמים בדי אותיות שם הוי", ועיי התשובה מעוררים "י"ג מדות הרחמים הנמשכות מרצון העליון ב"ה . . . שלמעלה מעלה מבחי השפעה הנשפעת מאותיות שם הוי", ולכן הי"ג מדות הרחמים מנקים כל הפגמים" (שבדי אותיות שם הוי").

וצריך ביאור: ישראל הרי הם "חלק ה' עמו . . . חלק משם הוי" ב"ה" וכיצד אפשר להם להגיע לבי רצון העליון "שלמעלה מעלה . . . מאותיות שם הוי"?

וכדי לתרץ קושיא זו מקדים אדה"ז תיכף בתחילת הענין שגם רצון העליון שייך לשם הוי", אלא שאינו שייך **להאותיות** דשם הוי", כ"א רק ל"הקוץ שעל היו"ד, עכ"ל.

ובהערה 10: אלא שלביאור זה ק"ק למה לא פירש אדה"ז כאן (בסיום הפרק) עניינו של קוצו של יו"ד בנפש האדם, (ע"כ לשון ההערה).

ולכאוי"י אפשר לבאר בזה שבסיום הפרק לא בא אדה"ז לבאר את **ענינם** של הדי אותיות של שם הוי" בנפש האדם, דהיינו הי בחינות שהן כנגד עשר ספירות עליונות (ע"י לקוטי אמרים תניא פ"ג) ואז הי צריך באמת לבאר גם את ענינו של הקוץ שעל

- שבועות - במדבר - הי' תהא שנת נפלאות בכל - 15

היו"ד, אלא שבא לבאר את הדי' אותיות בעבודת האדם, ולכן אינו מונה שום עבודה בקשר להקוץ כי אפי' אם נאמר שלכאוי זה הענין דמסי"נ הנה אין זה ענין הבא מצד עבודת האדם "אלא בלי שום דעת והתבוננות רק כאלו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בהי' אחד בלי שום טעם וטענה ומענה כללי".

אבל באמת אי אפשר לתרץ באופן זה כי "ש[קיום התורה ומצותיה תלוי בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו להי' על יחודו שיחיי קבוע בלבו תמיד ממש יומם ולילה" (לקו"א תניא ספכ"ה) וממילא הגם שבחיי קוצו של יו"ד היא בחיי שקבועה בנפשו וכו' אבל אעפ"כ יש עבודה לגלות בחיי זו, (ובאמת הרי גם חכמה ובינה וכו' - האותיות דשם הוי' - שבנפש האדם הרי הם בנפש האדם גם בלי עבודה והעבודה היא לגלות אותם ולהביאם לפו"מ) וחוזרת הקושיא למה לא פירש אדה"ז כאן (בסיום הפרק) ענינו של קוצו של יו"ד בנפש האדם, וצ"ע.

[דרך אגב להעיר על טה"ד בס' לקו"ש זה בעי' 44 שוי"ה אור שאינו, נדפס אור שאינו, וצ"ל ב(אור שאינו)].

ח ס י ד ת

ענין הממוצע

הרב מ.ח. גאלאמב

≈ תושב השכונה ≈

בדי"ה שיר המעלות עדר"ית (עי' שצ"ח) מבאר שכתר הוא ממוצע בין המאציל והנאצלים שבבחי' העליונה שבכתר יש בו מבחי' המאציל, ובבחי' התחתונה שבכתר יש בו מבחי' הנאצלים, ועיי"ז מתחבר המאציל עם הנאצלים.

ושואל עיי' דעדיין צ"ל, דכמו שהמאציל הוא באין ערוך להנאצלים, כמו"כ בי' הבחי' שבהממוצע הם באיי"ע זל"ז, ואיך נעשה ממוצע המחברים כו'.

ומבאר בזה שהממוצע - "הוא מדרי" אחרת שאינו לא העליון ממש ולא התחתון, ויש בו מן העליון והתחתון וכו" ע"ש בארוכה ובפרטיות.

והנה ידוע דרך כ"ק אדמו"ר שליטי"א שאם אפשר, יש למצוא דוגמא בנגלה, אולי יש להעיר ממ"ש הגאון הרגצ'ובי (הובא בסי מפענח צפונות עי קע"ז) בענין בין השמשות שיש לפרשו בגי אופנים: - הא', ספק יום ספק לילה; הב', יום ולילה; הג', מציאות בפ"ע.

ובלקו"ש חיי"א עי 81 בשו"ה להעי 23, מחדש בזה כ"ק אדמו"ר שליטי"א "ואולי י"ל ג"כ עוד סברא דכולהו איתנהו בי כו" - ראה שם, ולכאורה הי"ז דוגמא להני"ל בדא"ח.

≈ ≈ ≈

מקום ישוב אדם

הנ"ל

בד"ה נשא תרע"ה (המשך תער"ב עי איכ) מביא שאלת המק"מ מדוע בדרום שהוא חסד אין ישוב ועיקר הישוב בצפון שהוא גבורה דלכאורה נהפוך וכמו חסד אמר יברא כו'.

ועד"ז בד"ה ויחד לבבינו תרס"ה (עי ר"ו) "וכמ"ש במ"א דעיקר הישוב בצפון ולא בדרום לפי שדרום בחי חסד שהוא בחי ריבוי גילוי אור שא"א לקבל ואין זה בבחי חיות כ"א ע"י גבורה נמשך האור בבחי חיות אל העולמות והנבראים כו" ע"ש.

אבל בד"ה ותלד עדה בתו"ח בפל"ו (מ"ב ע"ב):

"...רוח דרום חס מאד ויבש הרי כל צמיחה וגידול דצח"ם יש יותר בדרום מבצפון וגם חום השמש מגדל בדרום דוקא .. לפי שכל חום מוליד ומצמיח . . ורוח צפון להיותו קר ולח יש בו הכיוץ הגדול כקריירות הגדולה שהוא מניעת השפע והתולדה כו'. וע"כ עיקר ישוב הארץ בדרום יותר מו הצפון ולזאת נחשב צד

- שבועות - במדבר - ה' תהא שנת נפלאות בכל - 17

הדרום בבחי' חסד וצד צפון בבחי' גבורה שהוא הצמצום כידוע".
ע"כ וצ"ע.

~~~~~

שב בתשובה - הערה באגה"ת

הרב ישראל ציפריס

≈ חבר כולל שע"י מזכירות כ"ק אדמו"ר שליט"א ≈

בקשר להתעוררות ללמוד אגרת תשובה יש להעיר באגה"ת פ"א
שמביא הברייתא בקצת שינויים מהמקור, וא' מהם הבולט:

בקטע דמ"ע כותב "ושב" (כ"ה גי' הר"ח, ובגמרא: "יעשה
תשובה"); בקטע דמל"ת ג"כ כותב "ושב"; משא"כ בקטע ד"כריתות
ומיתות ב"ד" משמיט "ושב" לגמרי, ורק מפרט "תשובה ויוה"כ
תולין ויסורין ממרקין",

וממ"נ צ"ב. דאם אין הכרח כ"כ לפרט פעולת התשובה "ושב",
מדוע הוצרך להביאו בקטע דמל"ת, והרי גם שם מפרט "תשובה
תולה כו", ואם הכרח בדבר הו"ל להביאו גם כאן (ובפרט שזהו
שלא כבמקור כו)!!

בדוחק י"ל, שזה ש"שב" כבר מובן ונכלל בשתי קטעים
הראשונים, שגם "כריתות ומיתות ב"ד" נכלל בשתי הגדרים
ד"מ"ע ומל"ת" כמובן, אבל ק"ק שמהלשון "עבר על כו" משמע
שמתחיל קטע חדש ושלא נכלל לפניו, ועצ"ע.

ואבקש מקוראי הגליון להאיר בזה.

■ ■ ■

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

למשפחתם - לידע מנין של כל שבט ושבט

הרב משה לברטוב
≈ תושב השכונה ≈

במדבר א' ב', למשפחתם, מפרשיי לידע מנין של כל שבט ושבט. ונחלקו המפרשים בכוונת רש"י אם שמתרגם מלת למשפחתם - שבט (לשבטיהם) או, שע"י המשפחות ידעו מנין כל שבט, ומלת משפחות פ"י כמשמעו - משפחה. המהרי"ק (ר' יוסף קלון) מפרש שכוונת רש"י שמלת משפחתם פה הוא - שבט. וכפי שמסיים פירושו בפסוק זה וז"ל וגם מצינו שהמשפחה קרויה שבט. ע"כ. וכן משמע לכאוי בגור אריי שכותב וז"ל וא"כ למשפחתם צריך לפרש כאלו כתוב לשבטיהם, רק שמפרש, סוכ"ס למה כתוב למשפחתם כוי עיי"ש.

אך יש מפרשים וביניהם המשכיל לדוד וכן משמע בסי הזכרון שכוונת רש"י לא על מלת למפשחתם, כי אם שע"י שמונים המשפחות ידעו מנין כל שבט.

ולפי פ"י המהרי"ק צ"ע איך מפרשים אצל הלויים, כי שם הלא מנו המשפחות. וכמו"כ בכלל איך מפרשים ה"למשפחתם" שבכל שבט. (הגם שמשם, אצל כל שבט. אין סתירה לפ"י מהרי"ק לכאוי, כי יכולים לפרש שקאי על כל שבט).

ר מ ב " ם

דין תיבה שפתחה מלמעלה

הרב יהודה קעלער
מח"ס מנחת יהודה וירושלים

כתב הרמב"ם בהלכות כלים פכ"ה ה'י ט"ו וז"ל: "תיבה שפתחה מלמעלה טהורה מן המדרס שאינה ראוי לישב עליה. פתחה מצדה טמאה במדרס ובשאר טומאות". עכ"ל. והלכה זו נשנית בפכ"ו ה'י ו' "תיבה שנפתחה מצדה מתטמא במדרס ובשאר טומאות מפני שראוי אף לשיבה והכל יושבין עליה. נפתחה מלמטה טהורה מכל והואיל ובטל העיקר בטלה הטפלי" עכ"ל. ומשולשת היא בפרק כ"ז ה'י א' וז"ל: "שלוש תיבות הן, תיבה שנפתחה מצדה טמאה מדרס. [טעות וצ"ל שפתחה וכמו שגרס רבנו במשניות ולע"ע אין לי כתבי יד ת"י להשוות כן אמנם כן הוא גם בדפוס רומי] מלמעלה טמאה טומאת מת. והבאה במדה טהורה מכלום" עכ"ל.

והנה כלל זה מסר לנו כ"ק אדמו"ר שליט"א שאין דרכו של הרמב"ם לרוב להביא דין אחד פעמיים, וכו' הובא בכללי רמב"ם עמ' 55 (ושם מביא מה שנדפס ביין מלכות עמ' 331) "כאשר מצינו את הרמב"ם חורג מכלל האמור וחוזר על דבר מסויים יותר מפעם אחת, יש למצוא את הטעם לכך".

ובכלל מסי' [5] "אם מסבה מסוימת הוא נזקק להביא דין מסויים פעמיים - לא יכתוב הכל בפעם הראשונה כאשר איננה מקומה העיקרי לאותה הלכה, אלא ישייר (רוב) הפרטים למקומם העיקרי אף כי מאוחר הוא".

וזה הכלל הוא מיין מלכות עמ' 200 ושם מדובר בהלכות שונות, ה'י איסורי ביאה וה'י גירושין, והכא שלשתן הן בהלכות כלים ובפרקים הבאים זה אחר זה בתכיפות!

אמנם כד דייקת שפיר גם ענין זה אינו חורג מהכללים הנ"ל.

בפרק כ"ה מביא רבינו הלכות של כלים שונים כמו שהם בעצם ולכן שמה כתוב **בדוקא** לשון **שפתחה** ולא **נפחתה**, ואשר ע"כ ביאר הטעם ע"ז בקיצור.

בפרק כ"ו בדובר בכלים שנשתנו מכמות שהיו ולכן פה כתוב בדוקא הלשון תיבה **שנפחתה** (אע"פ שדין שפתחה למעלה, ושנפחתה למעלה וכן מצדה שוים) ולפיכך כתוב עוד בבא נפחתה למטה טהורה. ולכן ביאר למה נפחתה מצדה טמאה מדרס מפני שעדיין ראוי היא לישיבה והכל יושבין עליה משא"כ לעיל מספיק שביאר בפתחה למעלה מדוע אינה טמאה מדרס וממילא אינו צריך לבאר למה בפתחה מצדה מטמא אף במדרס.

אמנם בפרק כ"ז הוא בשינוי הסדר כל פרק כ"ד דכלים בהוספת בבא אחת מהתוספתא שאינה במשנה שם [הלכה ט"ז], ורוב הדינים כבר נשנו לעיל באיזה טמא מדרס ובאיזה טמא טומאת מת, לבד מהבבא השלישית שטהורה מכלום. ודכוותי במשניות מסי' כלים,

ויש לומר שכבר ביאר רבינו בפיה"מ למה נשנית וז"ל במשנה י"ז: "וכבר קדמו לך כללי כל פרק זה שכל דבר שאינו ראוי למשכב או ראוי אלא שלא נעשה למשכב הרי זה טהור מן המדרס, ומתטמא במת ובשאר טומאות מפני שהוא כלי כפי הכלל שנתבאר בפרק עשרים ממסכת זו [משנה ב']. וכל מה שאמר בו בפרק זה טהור מכלום, הרי הטעם או משום שהוא מחומר שאינו מקבל טומאה כגון כלי אבנים וכל מה שבים כמו שנתבאר בעשירי, או משום שהוא מכלי עץ המחזיקים ארבעים סאה כפי הכלל שקדם בחמשה עשר, או משום שאין עליו תורת כלי, או משום שאותו דבר אינו ממשמשי אדם כפי הכלל שנתבאר בששה עשר ולפי הכלל הזה נעשה תרבוש של זיתים ומפץ של גתות וסדין של צורות וכיוצא בהן אינן מקבלים טומאה כלל. דע ענינים אלו שהם העיקר אשר בו תדון בטומאה ובטהרה על הכלים אשר תדע עיקר שמותיבם אשר במשנה או שלא תדע". פירוש שכל הפרק הזה נשנית כדי לדעת הכללים בכל דבר מהו הדין.

נ ג ל ה

הנסיון הראשון של אברהם אבינו

הת' אשר פרקש
≈ תות"ל 770 ≈

במשנה אבות פ"ה מ"ג: עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו.

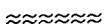
ובמפרשי המשנה ישנם כמה וכמה אופנים מה נמנה במנין העשרה נסיונות. ישנם ראשוניים שמקדימים הנסיון הראשון מיד בלידת אברהם (ועכ"פ זמן קצר לאח"ז), כשביקש נמרוד להרגו ונחבא בקרקע י"ג שנה (פירוש רש"י על המשנה בשם פרקי דר"א (פכ"ו)). ואחרים מתחילים את מנין הנסיונות באור כשדים, שהשליכוהו לתוך כבשן האש.

אמנם הרמב"ם בפי' המשניות שלו, מתחיל את הנסיון הראשון באמירת ה' אל אברהם לך לך, ואינו מונה את הנסיון דאור כשדים כלל. ולכאוי יפלא שהרי הנסיון דאור כשדים הוא נסיון גדול ביותר ומדוע לא נמנה?

[בנוגע לנסיון הראשון שהובא ברש"י י"ל כיון שזה הי' טעם שהכיר אברהם את בוראו, וגם הי' זה מיד שנולד ולא הי' זה מדעתו כ"כ ועוד].

ובפשטות י"ל הביאור בזה, דהנה המשנה מבארת הטעם דנתנסה אברהם אבינו בעשרה נסיונות בכדי "להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו". שהפירוש בזה הוא (כמבואר במפרשים - עיין תוי"ט ודרך חיים למהר"ל על אתר), כדי להודיע ולגלות בעולם שידעו את חבתו של אברהם אבינו, וכיון שהנסיון דאור כשדים אינו מפורש בתורה להדיא, וא"כ אינו מפורסם ונודע בעולם, לכן אינו נמנה במנין העשרה נסיונות. [ושאר המפרשים ס"ל דעכ"פ מרומז הוא בתורה, בשם "אור כשדים" וכפירוש רש"י נח י"א, כח.]

בדין מי ששכח לספור ספה"ע

הת' דניאל יונתן הכהן גרין
≈ תלמיד בישיבה ≈

בשו"ע אדמו"ר הזקן סימן תפ"ט סכ"ד מבאר בדין מי ששכח לספור יום אחד שיספור בימים הבאים בלא ברכה דספק ברכות להקל [שיש מחלוקות אם כל הלילות תלויות זו בזו שנאמר תמימות תהיינה וכחיסר יום אחד חסר מצות ספירת העומר לגמרי, או שכל לילה מצוה בפני עצמו היא. כמבואר בסעיף כג] אבל אם שכח לספור בלילה וספר ביום, בלא ברכה, [דמבואר בסעיף ג' שיש מחלוקות אם המצוה היא לספור דוקא בלילה או גם ביום, ולהלכה סופרים ביום בלא ברכה] עדיין יוכל לספור שאר הלילות בברכה : "ואף שי"א שהספירה אינה אלא בלילה שאף אם שכח לספור בלילה אי"צ לספור ביום וא"כ אף אם ספר ביום אין ספירה זו שוה כלום להשלים מספר המ"ט יום מ"מ הרי י"א שאף אם לא ספר כלל יום אחד או אפילו ימים הרבה סופר בשאר הלילות בברכה".

מתוך לשון זה ד"אף אם ספר ביום אין ספירה זו שוה כלום להשלים מספר המ"ט...", משמע שהיה סברא לומר דלפי דיעה זו, צריך לספור בלילה דוקא, אם ספר ביום הגם שלא עשה מצות ספירת העומר ואין לו לברך, מ"מ ספירה זו "שוה" להשלים מספר המ"ט יום. ולכן צריך להאריך ולהדגיש דאינה שוה כלום.

וי"ל שסברא זו ס"ל לתה"ד המובא בב"י על הטור שכתב "שכח בלילה לספור וסופר ביום בלא ברכה סופר שוב בברכה דמקרי שפיר תמימות הואיל ולא דילג יום אחד לגמרי" מזה משמע שס"ל דאפילו למ"ד דמצות ספירה היא ביום דוקא, אעפ"כ "מקרי שפיר תמימות", אפילו למ"ד דצריך תמימות. ומקשה עליו הפרי חדש ד"היכי קאמר דקרינן שפיר תמימות הואיל ולא דלג יום אי לגמרי הרי למ"ד שמי שלא ספר בלילה שוב אינו סופר נמצא שדילג יום אי לגמרי...".

אולי יש לבאר את זה ע"פ ביאור כ"ק אדמו"ר שליטי"א בהשיחות שהובאו בארוכה בגליון שעבר מלקו"ש ח"א ע" 271 ששם

מבואר שהמ"ד שסובר שצריך התמימות דכל המ"ט יום [שכל ספירה וספירה תלויה זו בזו], לא ס"ל שכל הספירות הם מצוה אחת [כמו שמפרשים רוב האחרונים], אלא דבאמת כל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא, רק שהספירה צ"ל באופן של תמימות, דספירתו ביום ג' צריך להיות ספירתו השלישית ואין שלישי בלא שני. ומבאר דלפי זה יש מקום לומר שעבד שנשתחרר באמצע הספירה, שעד יום שיחרורו, היה סופר בלא חיוב כלל, יוכל להמשיך ולספור בברכה, שמקיים הענין דתמימות תהיינה. אלא שיש לחקור עוד, אם ספירה היא מציאות או שבעצם אינה מציאות כלל, רק כשהיא ביחד עם מצוה. ובלקו"ש ח"ח ע' 54 מבאר בפשיטות כאופן הב'.

לפי זה יש לבאר סברתו דהתה"ד, שס"ל כאופן הא' שיש לספירה מציאות בעצם אפילו בלא מצוה. ולכן, כשסופר ביום הגם שהוא בלא מצוה כי זמן הספירה הוא בלילה דוקא, מ"מ ספירתו ספירה היא במציאות ובלילה הבאה יוכל לספור בברכה. וזהו כוונתו באומרו "הוא"ל ולא דילג יום א' לגמרי".

בסה"ש תנש"א ח"א בש"ח השני דאחרון של פסת - השתתפות בכינוס תורה מבואר דיש עוד אופן ושמתבר לומר כן בזה שבעצם ספירה היא מציאות שהתורה מתייחסת אליו, אפילו שלא בשעת שיש עמה מצוה, שהוא מחיוב בה, "שציווי התורה ע"ד ספירת הימים עושה הספירה למציאות בעולם..." שה"מ מצוה [לא רק קיומה בפועל, אלא גם הציווי כשלעצמו] - מכריחה מציאות של חפצא... חפצא שהתורה מתייחסת אליו" וכו'. אבל לכאורה א"א לבאר שזוהי סברת תה"ד, דלפי ביאור זה, ספירת העומר היא מציאות שהתורה מתייחסת אליו רק בזמן שהתורה מתייחסת אליו, בזמן שהחיוב נמצא בעולם, וזהו רק בלילה".

ואדמו"ר הזקן סובר או כאופן הב' שכן הוא הביאור בלקו"ש ח"ח, או כאופן הג' כהמסקנה בסה"ש תנש"א, ולכן מדגיש שלפי דיעה זו, אם לא ספר בלילה אלא ביום, "אין ספירה זו שוה כלום להשלים מספר המ"ט".

החזרת פני הכהנים בני"כ

הרב יוסף יצחק הכהן בלעסאפסקי
כולל אברכים שע"י מזכירות כ"ק אדמו"ר שליט"א

בשו"ע או"ח סימן קכ"ח סעיף ט"ז "אין הכהנים רשאים להחזיר פניהם עד שיתחיל השי"ץ שים שלום" ומקורו בהגמ' סוטה ל"ט: וכן נפסק להלכה ברמב"ם ובטור, ולא מצאתי מובא שום דיעה חולקת בזה.

אמנם עיין ברש"י על אתר ד"ה לעקור רגליהם "וכשכלה אמן אחרון מפי צבור הן מחזירין פניהם וכופין קשריהם אם רוצים ושליח צבור מתחיל שים שלום" משמע מפורש דהכהנים מחזירין פניהם ואח"כ מתחיל השי"ץ שים שלום וכן במפורש בחכמת שלמה שם (להמהר"ל) "וני"ב לאו דוקא אלא כלומר שראוי להתחיל שים שלום מיד אחר אמן וכן מוכח מפירש"י.

רואים מזה מפורש "שלהלכה שיטת רש"י הוא שהכהנים אין צריכים לישאר במקומם עד שיתחיל השי"ץ שים שלום אלא יכולים להחזיר פניהם מיד.

ואבקש מקוראי הגליון לעיין בהני"ל.

■ ■ ■

ש ו נ ו ת

בלילה משחק עם לוינתן

הרב חנא ראובן ווייטקס
≈ משפיע לונדון ≈

א) בתו"א תולדות ה,ג מביא דרשת רז"ל (ע"ז, ג,ב) ג"ש ראשונות יושב ועוסק בתו"י וג"ש שני יושב ודן וג"ש יושב וזן וממשיך שכי"ז הוא ביום דחסד אל כל היום, אבל בלילה "יושב ומשחק עם לוינתן".

ויש לעיין איך להתאימו עם הגמי הנ"ל ששם מבואר שגייש אחרונות שביום משחק בלוינתן.

ודוחק גדול לתרץ כיון שזהו בסוף היום נחשב כמו לילה, כי כאן מחלק בין (יום) או"י (ללילה) או"ח.

ותכל נפשי

(ב) בספר מאמרי אדהאמ"צ במדבר עמוד אילו מביא שפי תיבת "תכלה" (לכל תכלה ראיתי קץ) הוא כמו כיליון ומביא ע"ז בי ראיות "כמו ותכל נפשי כלתה נפשי."

והמהדיר בשולי היריעה שם העיר על רא"י הא': ותכל נפשי - אולי יש כאן טעות המעתיק (אין תח"י גוכי"ק של המאמר). וצ"ע לאיזה פסוק הכוונה.

ולהעיר שבתו"ח בראשית ח"ב דף ח' עמוד ד' מובא ג"כ הרא"י "כמו ותכל נפשי" (אף ששם הוא תיבת נפש בלא יו"ד לבסוף - אבל כנראה שאין זה מה שמעיק להמהדיר שם) ולפ"ז לפום ריהטא קשה לשבש בשני המקומות ולתלות בטעות המעתיק.

ולאחרי חיפוש רב מצאתי עוה"פ רא"י זו והוא בסי מאמרי אדהאמ"צ נ"ך עמוד קמ"ח ושם "כמו ותכל נפש דוד כלתה נפשי".

והמהדיר בשולי היריעה שם ציין "ותכל נפש דוד - שמו"ב י"ג, ל"ט [הוספת תיבת נפש הוא ע"פ] תרגום יונתן ומפרשים שם".

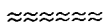
תיקון טעות בתו"א

(ג) בתו"א אותיות מרובעות במפתחות שבריש הספר בפי יתרו ד"ה מראיהם ומעשיהם נדפס ט,א, וצ"ל: ט,ב,

סלע לצדקה בשביל...

ד) ראיתי בפלח הרמון בראשית פדב, (שמבאר שם בארוכה החילוק בין קליפת פלישתים לקליפת ישמעאל וממשיך): "לכן (פסחים ח' ע"ב ר"ה ד, ע"א) האומר סלע זו לצדקה כו' אפי' בשביל איזה פני' כמו בשביל שיחי' בני או בשביל להתייחר ולקנות לו שם . . . הר"ז צד"ג".

ולפום ריהטא זהו חידוש גדול לומר שבשביל "להתייחר" הי"ז צדיק גמור.

הסיפור אודות המאמר על שלשה דברים

הרב יצחק זאב פרקש
≈ תושב השכונה ≈

בהיום יום כ"ח אייר: "באחד החזיונות לילה שראה הצ"צ את רבינו הזקן, בתוך שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר על שלשה דברים העולם עומד . . . " ע"כ בנוגע לעניננו.

ותמוה לי, כי הנה ידוע הסיפור (נדפס בכ"מ, מהם - לקו"ד ח"ד ע' 1330 ואילך, התמים חוברת ג' י' כ"ב (254), אג"ק אדמו"ר מהור"י ח"ד ע' תק"ג ואילך, ובכל אחד מהם בנוסח שונה קצת ויש בזה מה שאין בזה) אודות מאמר זה (על שלשה דברים) עם הרה"ח רבי אייזיק מהאמיל ז"ל ששמע מאמר זה מכ"ק אדמו"ר הזקן בשנת תקנ"ג בחדרו הק', והצ"צ שהי' אז ילד בגיל פחות מבן ד' שנים השתובב שם עם ה"תפילין" שעשה לו, וכשרי' אייזיק הרהר במחשבתו שמא מפריע הוא כאן, נענה אדמו"ר הזקן באמצע המאמר ואמר: "ער הערט ער הערט, דו וועסט וויסן אז ער הערט", ואח"כ בערב שבועות תקצ"א כשקיבל הצ"צ את הנשיאות אמר את המאמר הנ"ל וכו' וכו' (כמסופר שם באריכות עם כל הפרטים).

וע"פ המבואר בהיום יום הנ"ל שאדמו"ר הזקן חזר מאמר זה להצ"צ בתוך שלשים להסתלקותו מהו שאמר אדמו"ר הזקן "ער הערט

ער הערט"י והרי חזר לפניו המאמר אח"כ? [בנוגע לר' אייזיק לא קשה שהרי לא ידע מזה שאדה"י חזר לפניו המאמר בחזיון לילה, אמנם הקושיא היא על עצם הסיפור].

ואולי אפשר לבאר זאת עפ"י הדיוק באג"ק שם (עי' תקי"ה ואילך) וז"ל: בתוך השלשים אחר הסתלקותו . . אמר לו המאמר על שלשה דברים העולם עומד **בביאור חדש**, . . בערב שבועות תקצ"א . . ראיתי דיוקנא של כ"ק זקני וציוה עלי לקבל את הנשיאות ולחזור את המאמר על שלשה דברים העולם עומד **עם ביאור השני אשר אמרו ברבים בפרשת נשא בשנת תקנ"ג** והסכמתי לקבל את הנשיאות . . עכ"ל. (ההדגשות הם מהמעתיק).

ומשמע מזה שהביאור השני שאמרו ברבים לא אמר לו אז בעת החזיון לילה, (כי אם "ביאור חדש", כלשונו) וא"כ הביאור השני הזה, הוא ששמע הצ"צ בהיותו ילד בן ג' שנים וע"ז אמר אדה"י "ער הערט ער הערט כו"י.

ואם שגיתי מסתמא יעירו לי ע"ז.

לרשימת צאצאי אדה"ז בבריחה מליאדי (והערות לגליון תרכ"ט ע' 34 — 27)

שמואל קראוס

לראים בקובץ זה אכסניא לספרות משעשעת ומצפים בשל כך לתגובה כלשהי על דברי הרב ט.ב. (בגליון שלפני הקודם) - ניכונה אכזבה מסויימת. הנני להתנצל בפניהם על אי-מילוי רצונם והרי נמוקי עמי: חוסר הפנאי להתייחס לדמגוגיא זולה מעין זו שבדבריו, שאף אם אמצאהו ("ביגלייז") עדיין לא נשרפו בפני הנשרים המובילים לבימות מכובדות יותר, בהן מוקדשים לספרות זו מדורים מיוחדים (תגובות), "היגיים וכה"ט). סליחה. יחד עם זאת צופה אני כי המדורים הנכלאים שבהם אוצר הגימטריאות למיניהן ימשיכו לראות אור, ובכך יבואו אותם קוראים על סיפוקם.

ומכאן לדיון באמירת פסוקי השם בסיום תפלת שמו"ע: כפי שניתן לו לצפות, לא נמצא בדברי הנ"ל ולו רק קורטוב מן התוכן - מחוץ לפטפטנות - כך שניתן לסכם את הנושא בצורה הבאה:

א. פסוקי השם הנהוגים כיום הם ע"פ רשימת חשמות שפורסמה במקורות הראשונים שצינו למנהג אמירת הפסוקים, מלבד יוצאים מן הכלל, כמו אצל כ"ק אדמו"ר (מהרי"ץ) נ"ע שקיבל הוראה מיוחדת מאביו נ"ע לומר פסוק אחר, או אלו פסוקים לשמם אינם מופיעים באותן רשימות. ב. מרשימות אלו עולה שאין הכרח לבחור בפסוקים מספר תהלים (ולא כטענת הנ"ל, שלא ידע על מקורותיו הראשונים של המנהג - פורטו בהרחבה בגליון תקפח של קובץ זה שלא הגיע לידי - וראה רק רשימות מאוחרות). ג. במקורות המנהג לא הוזכר שבעל השם צריך לבחור לו פסוק לפי תוכן ענייניו (גם לא לפי הביגורפי שלו). ד. מאחר ובחירת הפסוקים כנ"ל היא לפי הרשימות, גם הפסוקים לשמו של כ"ק אד"ש הם לפי המופיע בהן וכפי שהזכיר באחת מאגרותיו (ובנוגע לחסידים שאף הם אומרים פסוקים אלו, צ"ע אם שייך החיוב לומר בלשון הרב באשר לנוסח הפסוק השני, שהובא באותה אגרת וברשימות הנ"ל בשינוי מהמקור). ה. למעוניינים במציאת קשר מיוחד של הפסוקים הללו עם "תוכן ענייני", ניתן לחמליץ לעיין במקורות הבאים: "משנה ראשונה" של הרב ט.ב. - שנתפרסמה ב"היגיים" שבכפ"ח ג' 45 ע' 20, שם נתבאר חקשר אף לפסוקים אלו: "משנה אחרונה" שלו - שנתפרסמה בקובץ זה ג' 27, בה הובעה תמימה (שהיא בעצם "מיאז ומיקדם") על הקשר שבפסוקים הנהוגים, לעומת פסוקים אחרים ש"יתוכנם עניינים קשור בהחלט"; אי בג' תר"ז ע' 53 שם הועדפו על פניהם אף פסוקים ש"ממבט ראשון ובאופן שטחי אינם נראים כליכ"ן.

ושבו, מאחר ולעני"ד זהו סיכויי של הדיון בנושא, אצטרף כזאת שלהבא, באם שוב לא יתחדשו אצל הנ"ל דברים ענייניים. אכבד ב"תיקתה כל "תיקוני הבנה" שלו. שר"השכחה כבר יראה לרחם עליהם.

ומכאן נושא ענייני ייתר: באותו גליון מתייחס ה"י.ק. לדברים שכתבתי בגליון תרכ"ח, בנוסח למנות את אותן "כ"ח נפשות" מבני משפחתו של אדה"ז שהוזכרו באגרת אדמוה"א ככורחים מפני צבאותיו של נפוליון. ה"י.ק. ציין לפרטים חשובים (שעיקרם בספרות המאמרים הנדפסת, ועלי הודות על כך כיון שחלקם נעלמו ממני) הקשורים לתולדותיהם של צאצאי אדה"ז. עם זאת, מאחר ודבריו נכתבו ללא סדר, ובחלק ניכר מן המראי-מקומות שנתן נפלו שיבושים, ארשה לעצמי לחזור על תוכן הדברים:

ברשימת כ"ק אדמו"ר (מהרי"ץ) נ"ע מסופר שאדה"ז בעת בריחתו "לקח אתו את כל בני משפחתו הדירים עמו", מלבד שנים - בנו הר"מ ואחיו המהרי"ל - שאמנם דרו עמו אלא שבעת הבריחה היו במקום אחר. מאחר שכן, עשיתי נסיון למנות את אותן "כ"ח נפשות" שהוזכרו באגרת אדמוה"א כמשתתפות בבריחה, למרות שמסכום צאצאי רבינו הקרובים לזמנו עולה מספר גבוה יותר. כך הוצאו מחשבון זה אלו שלא היתה כל ראייה שנוולדו קודם הבריחה (בשלחי תקע"ב), אף שלא היתה ראייה שנוולדו אחריו; וכן אותם שהיתה עליהם ידיעה שהתגוררו במקום אחר, שאפשר שגרו במקום זה עוד קודם המלחמה וממילא אין להכלילם בחשבון.

ה"י.ק. פותח את דבריו בהערה כי ממניין כ"ח הנפשות שאצלי עולה שאף אדה"ז חושב בו. סתם ולא פירש - הנכון לדעתו להחשיב את אדה"ז בחשבון זה, או שמא לא? - אך בדברי בגליון שם כתבתי את מניית אדה"ז עם מניית אחתו ואמו, כאשר הטעם לכנייתם בחשבון פטו"ט אדמוה"א מספר על המספר הכללי של תבורחים (ועל הדוחק בו היו צריכים להצטופף: על שתי עולות

(או שלוש) ומדוע שישמיט מחשבון זה את משפחת אדה"ז עצמו - אמנם, הוספתי לציין שבמקרה ונאלץ להוסיף צאצאים אחרים לחשבון (מאלו שתחילה הושמטו מהטמאים דלעיל), ניתן יהי לדחוק ולומר שבחשבון זה מכוון אדמוה"א לדבריו הקודמים שם, על "טפלי ארבעה משפחות" שמלבד משפחת אדה"ז (שם בעי' 28 ציינתי לנוסחאות השונות של האגרת, וגם לנוסחא בה מפרש אדמוה"א שכוונתו לארבע משפחות "שלילי", היינו של אדמוה"א. באותו ע' ובאותו ענין נפלה בדברים השמטה טכנית, שהושלמה ע"י ונמסרה להדפסה בגליון שלאחריו, בין יתר התיקונים וההוספות (שחלקם פרסם התי' הנייל), אלא שלטיבה לא פורסמו בו והינם להלן בסוף רשימה זו).

לאחר הערתו זו הוסיף אה"ז צאצאים נוספים של אדה"ז שלא נמנו אצלי, 7 במספר, וסיים: "יסוף דבר כמדומה שאי אפשר לידע בבירור מי נכלל בכ"ח נפשות שברחו עם אדה"ז ומי לא נכלל". חבל רק שלא ניסה - כשם שטרח לעדכן את הרשימה ב-7 צאצאים נוספים, דבר העלול ליצור רושם אחר מהמפורש ברשימת אדמוה"א שאדה"ז "לקח אתו את כל בני משפחתו הדרים עמו" - למצוא גם סיבות להפחתת 7 נפשות אחרות מן החשבון; אם בסיבה שלא דרו עם אדה"ז או מסיבה אחרת (ולדומא) - מאחר ולא נמנע מלהוסיף גם שני צאצאים שקיומם אינו מוזכר ברשימות הצאצאים, וכל להוסיף בסברה שנים נוספים ולומר שנקראו בשם "שניאור זלמן" ושחיו אחיהם הבוגרים של השנים שחושבו ברשימתי ע"פ הסברה שגולדו בחיי אדה"ז ולכן לא נקראו בשמו).

ניגש לבחון את רשימת הצאצאים שהוסיף ונפתח ביחיד מביניהם ששמו ידוע: הרי ברוך בן אדמוה"א. טענתו של התי' י.ג.ק. שכבר הוכח שהנייל נישא בשנת תקפ"ב, וא"כ - ע"פ הסברה הפשוטה שאף אז לא הובילו קודם גיל מצוות (ולחעיר מסיפורי חסידים על הרי"ה מפארטש - הוזכרו בר"פ מתולדותינו בהקדמת מ"ה"ר שמות הערה 4 - שנישא קודם שהי' בן י"ג שנה) - הרי שהוא ואשתו נולדו קודם הבריחה.

על קיומה של ה"הוכחה" שציינ' - תוכנה להלן - ידעתי גם אני, עובדה שזכרתי בדברי שם, למרות שהעדפתי לא לקבלה מהנימוק הבא:

באגרת שכתב אדמוה"א בשנת תקע"ד הוא מספר על ארועי הבריחה בחורף הקודט (אניק ע' רמגד): "יונסענו . . . עד קורסק . . . עד חצי כסלו . . . וזוגתי ילדה בן זכר בשערי קורסק ועשיתי ב"מ...". בשה"ג שם כתב העורך להוכיח שהרי ברוך, בנו השני של אדמוה"א, נישא בשנת תקפ"ב, והוא מטכס: "הרי בודאי מדובר כאן באה שלישי, שלא ידוע לנו עליו, או שנפטר בצעירותו". לעני"ד קשה לקבל ככזו "יודאות" את העובדה שלאדמוה"א הי' בן שלישי "שלא ידוע לנו עליו" (ואם "נפטר בצעירותו" הי' זה כשהי' כבר קרוב לגיל שנה, אחרת הי' הדבר מוזכר באגרת אביו הנייל): בנוגע לבניו של אדמוה"א לא נמצאו כל ידיעות על בן שלישי, הן ברשימות אדמוה"א (ראה אניק שלו ח"ב ע' כו; ח"ד ע' תקט, וכן בנדפס שלשלת היחס שבהי"י ובהוספה לקוי תוה"ח), הן ברשימת צאצאי אדה"ז שבאגרת (כ"יל) הרי"ש שניאורסאהן מווארשא, בין הרח"א בן אדה"ז, והן ברשימת בני אדמוה"א שביבית רבי' (ע' 205) ואת שעה שאגרת המספרת על לידת הבן בעת הבריחה היא כה מפורסמת (נדפסה לראשונה מהעתק שאצל הרי"ש הנייל, וכן בב"ר). האמנם לא היתה מסורת בן החסידים על אותו בן שנולד לאדמוה"א בשנת תקע"ג (אף שאת מקומו בנשיאות תבי"ד מילא חתנו, אדמו"ר הצ"צ, ולא אי מבניו)?

ואשר לתוכנה ה"יודאיי" של ההוכחה:

בספר כתי"י 456 דף קב ע"ב (בספרור קודם: קכא,ב) הועתק מאמר חסידות ד"ה "להבין ענין ברכות תנאים" כשלפניו הכותרת: "בעז"ה תורות מאדמו"ר ר' דובער שדרש על חתונות [!]: מו"ה ברוך תקפ"ב". לפני"כ, בדף צז ע"א (ק"ו,א), נעתק מאמר ד"ה "יקול מצהלות" שבחתימתו הכותרת: "בעז"ה תורות מאדמו"ר הרב ר' דובער נבני"ם שדרש על חתונות [!]: בנו מהרה"ר ברוך תקפ"ב". בספר כתי"י אחר - 947 (ע"ס 577) - נמצא העתק מאמר ד"ה "כי תהינה לאישי", שבסופו, דף מז ע"א, נרשם: "יתורת אדמו"ר דשנת תקפ"ב על חתונות [!]: בנו בקיץ שבת ר"ח אלול" [אינפורמצ' זו הובאה גם, בא"ראלו שינויים, במקורות הבאים: אניק שם; סה"מ דברים ח"ב ע' תקנ, תשכט; דרושיחתונה ח"א ע' שנ וח"ב ע' תשלח]

בעוד שבדרך-כלל ההסתמכות על כותרות מסוג זה היא מוגבלת - שכן מי יערוב על מידת ידיעותיו ודייקנותו של המעתיק (שלאו דווקא שנכח בשעת אמירת המאמר או שהה בקרבת הרבי בתקופה בה מסרו בנוכ"י"ק להעתקה, ואפשר שרק מאוחר יותר השיג העתקה כתובה ע"מ להעתיק ממנה), וידועים מקרים רבים בהם סתירות חמורות בין כותרות מעתיקי מאמר אחד ובאופן שלא ניתן ליישוב - הרי שבמקרה דן מוגבל הדבר שבעתיים:

באחד מן המקורות שדנו בתאריכי המאמרים הללו, ברשימת הכתי"י שבד"ח ח"א ע' שנ, אנו מוצאים את המחזיר מציינ' כי הכותרת לד"ה "להבין לזו של המעתיק עצמו, כ"א של אדם אחר שעשה

למאמר זה, שנרשם בתאריך תקפ"ב, אף צויין שם שבכת"י אחר, 1278, הוא נמצא בכותרת: "בחתונה אדמו"ר בלויבאוויץ בחורף תקע"ח". כאן נמצאת הכותרת בכת"י מעתיק המאמר, שעל גליונותיו הגהות בכת"י ריבלין, מחסדי אדמוה"א, שהסברא נותנת שהי' מתקן את הכותרת אם הי' זו היתה שנוי' הע"ף לראות את הכותרת שבכת"י המאוחר ולחדק ולומר שאדמוה"א מסר שנית להעתקה מאמר שכתבו ומסרו ארבע שנים לפני. אעפ"י הודפסה בראש המאמר (ע"קמו) הכותרת שבכת"י המאוחר, אך מהמהדיר שמעתי שבחר בה כיון שנמצאה בכת"י שמספרו **הסידורי** (456) קדם לזה בו מצוי' הכותרת השני' (1278). לא רק זאת: יש גם דעה לפי' לא רק ההנהות כ"א אף ההעתקות עצמן של חלק מן המאמרים בספר 1278, כולל מאמר הנ"ל וכותרתו, הינן בכת"י של הרמ"י ריבלין: [ההעתקה וההנהות נכתבו בצבע דיו זהה, אלא שההנהות נכתבו באותיות קטנות יותר. מאקסימיליא ניתנה שם בע' שפב ואף ממנה ניתן להבחין בדמיון שבצורת האותיות].

— דומה שהובררה מידת דייקנותו של כותב הכותרת "בכת"י מאוחר" [ומבדיקה של הכותרת הדומה שבראש המאמר הקודם נמצא שאף היא בכת"י כזה], ואי"כ: מנין שדייק גם בכותבו שהחתונה היא של "ימ"יה ברוך" ושהנ"ל הי' "יבנו" של אדמוה"א?! ושמו כתב זאת ע"פ זכרונו (כאמור, אחר הסתלקות אדמוה"א) וטעה? או אולי העתיק מכת"י אחר בו הי' כתוב שהחתונה היא של "ימ"יה ברוך" והוא ששער שהמדובר בנו של אדמוה"א, שעה שדובר בחתונת נכדו הר' ברוך-שמואל בן הר"י כהן [הנ"ל הוזכר לראשונה בגליון תרכ"ח]? ואולי של הר' ברוך-שמואל בן הרמ"א [עליו להלן]? ויתכן גם שהעתיק מכת"י בו נכתב שזו חתונת "בנו" והוא ששער שהמדובר בר' ברוך שעה שדובר בר' מנחם-נחום [שאחר חתונתו בחורף תקע"ב נישא טוב בזו"ש כמיש בביר' ע' 205]:

בדומה לזה גם בנוגע לכותרת שבכת"י 947 (י"ס 577): בעוד שנאמר שם שהמאמר ד"ה י"כ התיינה לאיש' נאמר ב"שכת ר"ח אלול" תקפ"ב, שבאותה קביעות היתה פ' ראה, הרי שנעתקו בסה"מ בדברים ח"ב ע' תקן וכותרת המופיעות בשלושה כת"י אחרים ובהן נאמר שמאמר זה הוא משבת י"פ כי תצא" שחלה אז ביי"ד אלול: [ראה בדברי המהדיר שם ע' תשכט, ועולה מהם שהמעתיק דן דייק להודיע שבשבוים קודם חלה חתונת בן האדמו"ר, אך שכח לכתוב את תאריך המאמר שהעתיק שהי' באותו "המשך".... - אגב, ראוי לציין שהתיבה "בנו" בכת"י זה אינה ברורה].

לסיכום: אין כל "יודאות" שהר"ב בן אדמוה"א נישא באלול תקפ"ב, ואפשר בהחלט שנו"ד בשנת תקע"ג ולקיים את המופיע ברשימות הנ"ל שלאדמוה"א היו רק 2 בנים - [ואין הדבר דומה למצבה שנוצאה בביה"ח בלויבאוויטש שממנה ידענו על בת נוספת לאדמוה"א - והשווה אג"ק ח"יה ע' שא, ולהעיר מהטע"מ לאג"ק ח"ב ע' כו ומסדר הולדתן של בנות אדמוה"א לפי תאריכי החתונות. ואכ"מ] - וכפועל יוצא: אפשר וגם זונתו של הנ"ל, בת דודו הרמ"א, נולדה אחר הבריחה מליאדי, ואי"כ אין להכלילם ברשימת כ"ח הנפשות [ואוסיף שראיתי העתקה מרשימה בה הוזכרה הרבנית אשת הצי"ע רייבעשה הלנדס הרה"ק... ואחי הרה"ק ר' ברוך], כשליע"ע לא נמצא במי"א כל מעשה שהי' בלידתו, מלבד הניסוח בשם הרש"ט אסתרמן על לידת נכד לאדמו"ר בכסלו תקע"ג - ראה ילקוטי ספורים' לרמ"מ פרלוב ע' עח סצ"ט].

ומענין לענין ועדין בענינו של הר"ב הנ"ל: התי' י.י.ק. כתב גם שמהרשימה שערכתי עולה שלאדמו"ר הזקן היו 2 נכדים ונין אחד שנקרא בשם "ברוך שמואל", ועי"ז העיר שצריך ביורו על שם מי נקראו, שכן אביו של אדמו"ר נקרא רק בשם "ברוך". דברים אלו צריכים תיקון: **ראשית** - ברשימה ששם לא כתבתי שגם בנו של אדמוה"א נקרא בשם "ברוך שמואל", כ"א בשם "ברוך" לבד. גם ברשימות אדמו"ר (ראה הנסמך לעיל) הוא מוזכר רק כך, לצד אחיו המוזכר לפעמים גם בשמו השני ("מנחם נחום"), כך באגרות של הרש"ט ("ברוך מלויבאוויץ") וכך גם בביר' רק בע' "הצאצאים" נרשם הלה כ"ברוך שמואל" ומקורו [בע' 100 הערה 3] בתרגום האידי של הביר' (ח"ב), ויילוא תרס"ה, ע' 23. בתוצ' קה"ת ע' 143). אמנם מתברר הביר', רח"מ הילמאן, מעיד שעבר על התרגום ואף הוסיף בו וכו', אך מאחר ובנידו"ד נמצא גם (ע' 24. 144) שהר"ב הנ"ל י"איו שוין געוון אביסעל ניט אזוי ווי זיין ברודער", וזו הספחה שאינה תואמת לרוח הכתיבה של הרחמ"ה, לכן אפשר גם שהוספתו אלו הם על המתרגם י"ח. [היועט חיימוביץ, מי שנתפרסם בכינוי מוז'ח', סופר "משכיל" שהתפרנס למחייתו גם בתרגום (וכתיבת) ספרות כזו] שהחליף את הר"ב בן אדמוה"א בריב"ש בן הרמ"א. **שנית** - בנוגע לבירור ע"ש מי נקראו בשם "שמואל" [בס' יולדות חייו של... הדיר' זעלינזאן (ברוקלין תשי"ג) נדפס בע' 23 ששם בן הרמ"א: "ברוך שמעון", וכנראה בט"ס] יש להעיר מהמופיע בסה"ת אדמו"ר מהר"ש ע' 7 (במהדור' גליצנשטיין ע' 22) שבסעודת הברית שלו שאל אחיו המהרי"ל: "נאך וועמען געגעבען א נאמען, בא אונז אין דער נפסחה איז אפעס אזא נאמען ניטא". נאחר ולמהרי"ל הי' בודאי ידוע משמות הטיב הנ"ל, אלא שמתכוון לברר גם על שם מי נקראו הם, ועי"ז באה תשובת הצי"ע שנקראו ע"ש שואב מים מפלאצק [ולהעיר שהנהנה כזו - לקרוא על שם צדיק נסתר - מציאנו גם בקריאת שם הצי"ע עצמו, ע"פ המופיע בא' הרשימות שנקרא "ע"ש הצדיק חסתר ר' מנחם מענדל

מפוזנא" (מלבד הידוע שנקרא ע"ש הרמ"מ מוויטעבסק)).

ומבאן לחשבון עוד מהצאצאים שהוסיף ה' י.ק.: אשת ה' ברוך בן הרבנית מרידא, בנס, ואשת ה' ברוך-שמואל בן הרח"א. זאת ע"י שמוכיח שהן חתונת הר"ב בהר"פ והן חתונת הרב"ש בהרח"א היו קודם הסתלקות אדה"ז: הראשון נישא בשנת תקס"ה (ראה להלן) ובשנת תקס"ז נולד לו בן, והשני נישא בחורף תקס"ח.

קודם לבדיקת עובדות אלו נציין שאף אצל ה' הני"ל לא הוחלט מי מהשנים נישא בתקס"ה ומי בתקס"ח, אלא ש"מסתבר" לו שבן הר"פ נישא ראשון ובן הרח"א שני (כיצד "מסתבר" - לא פירש. יתכן וסמך על כך שהר"פ היתה מבוגרת מאחי הרח"א ו"מסתבר" שאף בנה ה' מבוגר מבנו. ברם אי"כ, יוכיח אדמוה"א, שהי' מבוגר מן הרח"א ובכ"ז ה' בנו (של אדמוה"א) הר"ב צעיר מבנו (של הרח"א) הרב"ש!;

- וכנראה נעלם ממנו המופיע בהוספות לשה"מ הנחות הר"פ (ע' רג בהע' לע' סז), שם ציין הרש"ש לוי' לוסברא הפוכה, כשמקורו שם בדברים שכתב בגליון צט של קובץ זה: מאחר וברשימות הצאצאים נמצאו שמות כמה בנים של הרב"ש בהרח"א, לעומת הר"ב בהר"פ שלא ידוע שהיו לו בנים כ"א בת אחת, ומכיון שכ"ל נולד לאחד מהם בן בשנת תקס"ז - "מסתבר" שהי' זה בנו של הרב"ש בהרח"א. ע"כ תוכן סברתו. ברם, אם לסמוך על המופיע ברשימות הצאצאים, הרי שמשם גם ראוי הפוכה: מופיע הן שבכורו של הרב"ש בן הרח"א נקרא בשם "זלמן" - הוכחה לכך שנוולד אחר הסתלקות אדה"ז: (וכנראה העדיף לשנות ברשימות את סדר ההולדות מאשר להוסיף עליהם צאצא לא ידוע).

בכל אופן, גם בענין תאריכי נישואי השנים הני"ל הרי שמקורו של ה' י.ק. - למרות שלא ציין לכך וכ"ל - בדברי הרש"ש בגליון שם, וזה תוכנם:

המאמר ד"ה "למנצח על השמינית" שנדפס בלקו"ת נמצא גם בכת"י מעתיק [בגליון בודד שהגיע בשנת תשמ"א; מס' 476] ובו הכותרת: "בעזריה על ב"מ אצל ב"ד ר' ברוך ש"י שהיא בסגנון כתיבתו של אדמו"ר הצי"צ. אותו מאמר נמצא גם בהנחה בגוכנ"ק אדמוה"א (בכת"י 1196) שמקומה בין הנחת ש"פ ויקהל ובין הנחת ש"פ הצוח תקס"ז (ונראה שנרשם בסמיכות אליהם, בחודש אדר) ובכותרת: "בעזריה (ברית מילה) תורה וביאור כאחד (פדיון הבן)", וא"כ - מוכיח בקובץ שם - מדובר בב"מ אצל בנו של הר"ב ש"כנראה" והוא נכדו של אדה"ז (ראה להלן) ו"מסתבר" שקיים בו גם מצות פדה"ב (כיון שהבא נקרא בשם ברוך, הרי שנוולד אחר הסתלקות הר"ב אבי אדה"ז בתשרי תקנ"ב, ואם נולד לו בן בשנת תקס"ז ה"ז זה בכורו). עוד נמצא בגוכנ"ק הצי"צ (כת"י 1065) שבשכלו תקס"ח אמר אדה"ז חסידות י"על חתונת ב"ד מ' ברוך ז"ל" (ובכת"י אחרים של מעתיקים נוסף שהוא "נכד אדמו"ר") - הרי ששני נכדי אדה"ז נישאו בחייו, הראשון בשנת תקס"ה - (הנ"ל י.ק. כתב בתחילה: "לא יאחר משנת תקס"ה ועפ"י הידוע שנסכי בית רבי נהנו אז להנשא בגיל י"ד ה"ז זה בשנה ההיא". ברם בשנת תקס"ה יכלו הנכדים הנקראים בשם זה להיות רק בני י"ג, ומסיבה זו תיקן את עצמו בהמשך וכתב שהחתונה היתה בשנת תקס"ו) - והשני בשנת תקס"ח. עתה ננסה לעמוד על הוכחה זו:

א. באגרת ה' שמר" שניאורסאהן נמצא כתוב: "בני ר' חיים אברהם היו ר' דובער מליאדק, השני ר' ברוך שמואל הוא ה' אבי ר' לוי יצחק ז"ל". בסדר זה הם נרשמו גם בב"ר ע' 113 בהער' "בניו הם הא' . . . ר' דובער . . . בנו ה' ה' הר"ר ברוך שמואל", לעומת זאת נודע ש"חתונת ב"ד ר' נער" (=ציטוט מהנרשם בגוכנ"ק הצי"צ בספר 1152) היתה באדר תקס"ט (לפי כת"י מעתיקים. בכת"י אחד אף פורש שזו "חתונת נכדו" של אדה"ז, ובכת"י מעתיק אחר נרשם שזו "חתונת ב"מ מורה"א" [לפ"מ"ש ה' י.ק. בגליון שם, הרי שזו האחרונה היא העתקה מכתרת שכתב אדמוה"א. לענין אין הוכחה לכך, ואפשר בהחלט שהיא כותרת שנתן המעתיק]) ואם חתונת הרב"ש בהרח"א היתה לפני חתונת אחיו הר"ד, מסתבר שהי' גם מבוגר ממנו, וא"כ נצטרך לשנות את הסדר שברשימות הני"ל ולומר שנכדו של הרב"ש לא ידע את תולדות זקנו, וכמ"כ שהמידע שנדפס בב"ר (שלע"פ לא ידוע שנלקח מידיעותיו של הרש"ש הני"ל) אינו מדוייק: (ולהוסיף: את נישואיו של הר"ד בהרח"א קודם הסתלקות אדה"ז ניתן ה' להוכיח גם מהעובדה שלשני בניו לא קרא ע"ש).

ב. ההנחה שהמאמר בב"מ תקס"ז נאמרה אצל בן ב"ד של הצי"צ מצד אמו מתבטסת על סברא בלבד, ובלשונו של הרש"ש: "יכנראה", שהרי ישנה גם אפשרות שהמדובר בב"ד של הצי"צ מצד אביו - (וראה ב"ר ע' 116. ואף ה' י.ק. שציין לתאריך חתונת הר"ד בהרח"א עשה זאת על סמך המופיע בכותרת בה פורש שהוא בן הרח"א, ולא פירש זאת רק על סמך דברי הצי"צ שזו "חתונת ב"ד ר' נער" (למרות ששם נמצא כני"ל מקור נוסף המודיע שתוא נכד אדה"ז!)) - וזאת מלבד העובדה שאין כל הוכחה שאת הכותרת בנוע לב"מ בתקס"ז כתב הצי"צ ולא אחר (מכתבי אדמוה"א ניתן להוציא

- שבועות - במדבר - הי' תהא שנת נפלאות בכל - 33

הגהותיו ורשימותיו, או בכותרות הנחות שכתב בשעתו ממאמרי אדה"ז. כותרת המאמר דנן - כל עוד לא הוכח שאף היא מהנחותיו - יש בה איפוא מן הנדירות: בסה"מ תקי"ע ע"י רפט הע' 24/26 צוינו שתי כותרות כאלו (בכת"י 1011) והמהדיר הסתפק אם הן בנזכירי החי"צ, אך לאחר עיון נוסף וכן לאור סגנון כותרת נוספת ששם: "תורה מפי אדמו"ר נבג"מ בחורף תקע"א בלאד"י - הסכים שאין זו כותרת של החי"צ (כך משמע גם מרשימת הכתי"י שבלקויות תשד"מ, ע"י 281, והשווה שם ע"י 270).

ג. ההנחה שהמדובר בחתונות של שני נכדי אדה"ז ולא של אחד מהם שנישא פעם שני - יסודה בכך שלא היו ידוע לכותב על זוגי"ש של אחד מהם. בב"ר ע"י 141 - וממנו ברשימות הצאצאים - מופיע שהר"ב בהר"פ הי' חתנו של הרי' בנימין קלעצקער, מחסידי אדה"ז המפורסמים (ובמאמר המוסגר: לפי אזהרת ר"י החסיד ששם החתן לא יהי' כשם חותנו, כנראה שהי' לאחד מהם - או שהוסיפו לו - שם נוסף, וראה גם להלן). ברס, אפשר להרחיב שבתס"פ ילקוט משפחותי (אדססא תרנ"ו) ע"י 12 מוזכרת מרת רחל לבית הערצענשטיין מאורורטש שהייתה בזוגה השני אשתו של נכד אדה"ז הר"ב מאורשא, הוא ר"ב בהר"פ, כך שאם ממילא לא מסתמכים על רשימות הצאצאים (כנ"ל) אפשר גם לומר שחתונתו הראשונה היתה בשנת תקס"ה וחתונתו השני' היתה בתקס"ח.

ד. אף אם נאמר שהכותרת הני"ל היא העתקה מכתבי החי"צ, ואף אם נסכים שהיא מכוונת על ב"מ של בן אחד משני ב"ד הני"ל - עדיין אין כל ראי' שהכוונה לאותה ב"מ עלי' כותב אדמוה"א שהיתה בתקס"ז: זה ברשימת הכתי"י שבלקויות תשד"מ - שציין לה התי' הני"ל - מוזכרת גם כותרת (בכתי"י 551): "ביע"ה תורת אדמו"ר שאמר פי' **בהעלתך** על ברית מילח"י, היינו בחודש סיון, שעה שממיקום הנחת אדמוה"א עולה שהבי"מ היתה בחודש שבט"אדר; ועי"כ שמאמר זה שבלקויות נאמר גם עיי' החי"צ, בתקופת נשיאותו (ובכתי"י הני"ל ישנם כו"כ מאמרים מתוארכים מתקופה זו), ואי"כ אפשר שרשם אז את הכותרת "על בי"מ אצל ב"ד ר' ברוך שיי" (ומצינו שהחי"צ יכתוב כותרות **למאמרו**, ראה לדוגמא באוה"ת ני"ד ח"ג ע"י אשעז, שנדפס **מגוכתי"ק**: "על סעודת בר מצוה בס"ד").

ה. אם חתונתו של אחד מנכדי אדה"ז היתה בשנת תקס"ו, כיצד לא נמצאו במאמרי אדה"ז משנה זו, שקובצו עד לכדי הדפסת ספר שלם, דרושי חתונה? - אמנם התי' י.ק. עונה עי"כ בי"א ראינו אינה ראי"י, אך לא ציין לפחות למקרה נוסף בו ינשא מי מצאצאי אדה"ז בתקופת השנים שנשמרו מהן המאמרים ובכל זאת לא ימצאו באותה שנה דרושי חתונה (נמצא אמנם מאמר שאמר אדה"ז ב"יתנאים" שנערכו בח' שבט תקס"ה, ראה סה"מ תקס"ה ח"א ע"י רכב, אך אין כל ראי' שהם של חתונה שנערכה בשנת תקס"ו ולא מאוחר יותר (בשנים תקס"ז-ח נערכו בבית-הרב 3 חתונות, ובאותה תקופה נהגו לערוך תנאים זמן רב לפנייהן)).

ו. את הכותרת "על בי"מ אצל ב"ד ר' ברוך שיי" אפשר לפרש גם כבי"מ של הרי' ברוך עצמו שנולד באותה שנה (תקס"ז) ולא דוקא שהבי"מ היתה של בנו (ומהמדייק בתיבת "אצלי" במקום "שלי" נדרש: א. להביא דוגמא בה החי"צ יכתוב בלשון "שלי". ב. לדייק גם בתיבת "עלי" ולהסבירה), ואילו "פידיון הבן" המוזכר בכתבי אדמוה"א אפשר שהי' של ילד אחד - אפשרות שהוזכר גם הרשד"ל בליון שם.

(ולהעיר שבנוגע לברי"מ ופדיון הבן (מספיק) שאצל הר"ב"ש בן החי"צ, שבכ"מ משמע ואף מפורש שנולד בתקס"ד, מציינים בדי"כ לרשימת אדמו"ע שהוזכרה במפתח מאמרו (תשכ"ח, ע"י 8 בבוה"ל) שקבע את פדה"ב שלו לשנת תקס"ו, ומתאים עם כותרות המאמרים משנה זו (העתקה מהנחת הרי"מ בספר 1042, ראה סה"מ תקס"ו צח, ושם בע"י נה"א גם מאמרים לבי"מ), אך ברשימה אחרת שראיתי כותב שהברי"מ של רבי"ש בהחי"צ היתה בי"לאדי תקס"ז. עוד ראה בדי"ח ח"א ע"י שור שבשנת תקס"ד התקיימה "חתונת מהרא"י" (כך בגוכ"ק החי"צ בכת"י 1039, ב) שיי"אנו ברוב עדיין על מי קא"י, ואפשר שהדה"ב הנוכר בתקס"ז הי' של בנו. לפענוח השם "מהרא"י" הני"ל ניתן אולי להעזר בדיעה שלאדמו"ר המהרי"ש הי' בן בשם "יאברהם סענדער" שלע"ע לא ידוע ע"ש מי נקרא, ואפשר שהוא ע"ש "מהרא"י" הני"ל. כמו"כ ניתן להעזר בדיעה שאחד מחסידי אדה"ז הגדולים הי' ר' יאלכסנדר סענדר' ב"ר צבי הירש (ראה ב"ר ע"י 141: אי"ק מהרי"ץ ח"ז ע"י קד) שנקרא בשם "סענדר הגדול" (כינויו המשפחתי בכ"מ: אלכסנדר; אלכסנדראו; סנדרס - ע"ש אבי משפחתו שנקרא בשם א"י"ס), אשר בהעתקת רשימת פנקס הנפטרים של החי"ק שבלקאו נמצא שפנטר באייר תקנ"ח, ואפשר הדבר שחתונתו בתקס"ד היתה של א' מילדיו - ברשימת צאצאיו ומרשימת הנפטרים הני"ל עולה שהיו לו 3 בנים ו-3 בנות - שהחי"צ קוראה ע"ש המחנות המנוח: "מהרא"י"י. אגב: עדיין צ"ע לתרוך בין המופיע ברשימת הנפטרים הני"ל שהרשי"ה אבי הרא"י נפטר באלול תקע"ה - שמתאים עם המובא בתי"ש ע"י 206 שאחד מניניו שנקרא בשמו (ושנפטר בערב פסח תקצ"ה כשהי' בן י"ט) נולד בתקע"ו - ובין המופיע בסה"ש תשי"ג ע"י 133 שמשמע שחי עדיין בשנת תרי"ח, שנה בה נעשה נכדו הרי' אהרן מחנה"ה החי"צ (וח"י אז ר' 193)

לסיכום יש ידינו הוכחה שבחיי אדה"ז - בכסלו תקס"ח - נישא אחד מנכדיו שנקרא בשם ברוך, אשר מרשימות הצאצאים (כנייל ס"יא) מסתבר שהוא הרי"ב בהרי"פ (ולפי המנהג הנ"ל להנשא בניל 14 נמצא שגולד בשנת תקנ"ד. פטירתו היתה לא יאוחר משנת תרי"ז שאז הוכירו הצי"צ - בכת"י 1065 הנ"ל הנקרא יב"ן תרט"י - בברכת המתים, ולא לפני שנת תרי"ד, שהשיא בתו ל"י יעקב בן הצי"צ שגולד (כפי המופיע בא' הרשימות) אחר מלאות לצי"צ ארבעים ושנים שנה (תקצ"ב), ואי"כ נישא לא לפני תרי"ד (בניל 14), ולבנו (שניאור) לא קרא ע"ש חותנו הרי"ב הנ"ל, ואילו הרי"ב בתרח"א מסתבר שנישא אחר אחיו הגדול (שחתונתו כנייל בתקס"ט) ומהענתקת הכותרת הנ"ל על בי"מ אפשר שהוא שגולד בשנת תקס"ז (הוא נפטר לא לפני אי"ר תרט"ו, שכן ברשימות הצאצאים נמצא ששלושת נכדיו, הראשונים מבני בנו הרלווייץ, שהאחרון שבהם נולד בתאריך זה - לא נקראו ע"ש, ולא אחרי שנת תרכ"ג שאז הוא מוזכר בברכת המתים (=בהסכמות לסידור אדה"ז ובמודעת המלבי"ח מכנו הרי' רפאל מרדכי)). ומכאן לחשבון "כ"י"ח הנפשות": לאחר שנוספו עליו זוגות של הרי"ד בן הרח"א ובנם הרלווייץ (בנוגע לבנם הרי' יהושע אבלי - שלא ידוע ע"ש מי נקרא - ניתן לשער שהוא ע"ש חותנו ואי"כ אפשר שגולד אחרי פטירת אדה"ז), וכן אשת הרמ"י בן אדמוה"א -

[= תאריך חתונתם ע"פ הנדפס בדרי"מ ע' 247: "בחרורף תקע"ב בחתונת ניסי ובי"ד ר' נחום ניי' ע"פ מ"ש שוש תשי"ח. בגליון תרכ"ט פירט התי' י.ג.ק. וכתב שהחתונה היתה "בחדש אדר", אמנם מבלי לציין מקורו. בהנחות הצי"צ שבנוכחתייך, בס' 1116, נמצא המאמר הנ"ל (לח"א) אחר מאמר "מחה תמחה" (לט"א), השי"ך לשבת זכור, ובין ביאור למאמר "צאינה ראינה" (מ"א - ותוכנו שי"ך למאמר החתונה הנ"ל), עליו כותב הצי"צ (ראה הנסמן באוה"ת שהי"ש גי' ע"י תצרת שוה"י) שהוא מפי תצות, שאף היא נקראה באותה שבת. לפיכך רק אפשר והחתונה היתה אז בעש"ק ח' אדר, אך הוכחה אין, שכן ההנחות הנ"ל, נכתבו כל אחת בדפים שונים (כולן אף חסרות) שרק מאוחר יותר נכרכו יחדיו, ואי"כ אפשר גם שהחתונה היתה לפני"כ, אף בחדש שבט, והביאור לצא"ז יכל להאמר אף שבועות אחי"כ (פרטים אלו הם מפי ר' אליהו ש"י מטוסוב, השוקד על הו"יל של מאמרי תקע"ב)],

- יש להחליט את מי ניתן להוציא ממנו: א. על הרי"ב בהרי"פ ידוע שהתגורר באורשא (בב"ר ע"י 141/114 מבדי גם שהי' חתנו של ר"ב קלעצקער משקלאוו ובתחילה דר שם) ואי"כ אפשר שהי' זה עוד בנתיבי אדה"ז ומשום כך לא השתתפו הוא (ואשתו) בבריחה מלאדי. באורשא התגורר גם הרי' מרדכי אחי אדה"ז, כפי שהזכרתי בגליון תרכ"ט שלכן לא צורף אף הוא לחשבון, ויש להוסיף שלכן לא נמנה אף גיס אדה"ז, הרי"י קאזיק, אף שבב"ר ע"י 11 מספר שהתיישב עם אדמוה"א בלויבאוויטש ושם מי"כ, שהרי מוסיף שם שבמשך שנים רבות התגורר באוסטרייך. גם על חתנו של אדה"ז הרי"א שיינעס מסופר שם בע"י 120 שאף אחר שנישא אשה אחרת הי' נוסע לאדה"ז ונמצא שלא המשיך להתגורר במחיצתו. ב. את הרבנית ניטא רחל בת הרח"א הוספתי בגליון שם בכדי שלא לאחר את נישואיה לר"י' מדובראוואג שגולד בתקמ"ח, אך שוב ראיתי באגרתו של הרש"ש שמונה אותה כשני אחראותה הנישואה לר"י' בן אדמוה"א (וכך גם בהערה בב"ר ע"י 113 שמוזכר את הר"י' הנ"ל כחתנו השני של הרח"א [אך ט"ח"ד נפלה שם שכתב שהי' זה בזוו"ר וצ"ל כבע"י 137] - ולא כפי שהוא ברשימות הצאצאים שהרי' ניטא רחל נמנתה ראשונה בבנות - ומאחר והראשונה אינה בחשבון, וכנייל שבעלה נולד בכסלו תקע"ג, אף השני כן. ג. כמ"כ צורף שם לחשבון הרלווייץ בן הרבנית ביילא (בת אדמוה"א) כסברא שאם נולד אחרי הסתלקות אדה"ז הי' נקרא על שמו. אמנם ניתן לענות ע"כ ולומר שנקרא ע"ש הרלווייץ במארגוניטשוב (הסתלק בתק"ע) שהי' זקנו של אביו הרי' יקותיאל זלמן. ואי"כ נמצא החשבון עומד על כ"ח נפשות.

אלא שעדיין ניתן לכאורה להוסיף צאצאים נוספים: אם הוזכר להרי"ב בהרי"פ נישא בשנת תקס"ח, הרי שאחיו המבוגר ממנו, ר' אהרן, נישא לפניו, ואי"כ יש להוסיף לחשבון אף את זוגותו. כמו כן, אם מניינו בגליון תרכ"א אף את הרבנית ח"י שרה בת אדמוה"א במנין הנפשות, שכן נישאה בשנת תקפ"ו, וכמ"כ אדמוה"א בגוכתי"כ (נדפס בדי"ח ח"י"ב ע"י שפ"ז): "ב"יה ט"ו מנחם אב התקפ"ו (חתונת בתי שרה ות' וכדת' ת"י) - (הרבנית ח"י שרה בת אדמוה"א נישאה לר' אהרן למשפחת אלכסנדר הנ"ל, ובקשר לנישואין אלו יש להעיר שלא ראיתי שיציינו למובא בסה"ש תשי"א ע"י 42 שזה הי' זיווגו השני של הרי"א. מרשימת הנפטרים הנ"ל עולה שהרי"א נפטר באי"ר תקצ"ה (וקודם לכן התעסק בחו"ל של התי"א, שנדפס בתקצ"ז), ובתו"ש שם מפורש שהי' אז בן כ"ה, ואי"כ נולד בתק"ע, נישא לער"ך בתקפ"ד ובק"ץ תקפ"ו נישא שוב. אמנם בסה"ש שם נמצא גם דבר פלא: שהרי' אהרן הנ"ל הי' בנה של הרי' פריידא בת אדה"ז; ואין לומר שהרי' פריידא נישאה בזוו"ש עם אביו הרח"מ, שהרי' בתו"ש שם מפורש ששם אמו לאה נאלדע" - אי"כ צריך להוסיף גם את הנכדה הנ"ל,

- זהותה אינה ברורה. מרשימות הצאצאים ידועות נכדות לאדמוה"א רק מבנתו אשת הצי"צ, או מבנותיו הרי' ביילא והרי' דבורה לאה: 1. בנות הצי"צ, ר' רדע פריידא והרי' דבורה לאה -

בגינות אדחיי שנקראה עייש בתו הרי פריידא (באגרת הרשייש כותב שנסתלקה בשנת תקע"ה), אחרת חיי לכאורה מקום שיקרא חציצ לבתו הראשונה עייש אמו, אף שכבר אדמוחייא קרא עייש לא מבנותיו) - נישאו לבייד שלחן מנכדי אדמוחייא (הראשונה לרי שניאור בן הרמיני וחשני לרלוייז בן הרי ביילא) ומדוע שיציון אדמוחייא שזו חתונה נכדתו מבלי לחזקיר את נכדו? 2. לבתו הרי ביילא היו שתי בנות: הרי פריידא שהיתה בזוויר אשת מוהררייני בן חציצ, אף הוא נכד אדמוחייא שגולד בשנת תקע"ה - נראה מייש חציצ בפסייד לוייד חייא ט"ו קט"ז: "בצונות החסיד . . ואני שידכתי את בני המופלג שראל נח עם בניג אגיפ שכבר שדכתי בתי בלביג חניילי, ושייד חן לווייר חנייל והן לזווייש שנישא אחרת גיסו הרי שניאור חנייל, אף שלא צויין שם (ואפשר שנכתב קודם זוייש). עוד שם מצונות רי"ח בנדון הזירות כשהשמות שווים, ובכמה דוגמאות "יעד"ימ"; "למשל" ומחוראות אדחיי, ולחעיר: א. ממקרה חנייל אצל נכדו הרייב בהרייפ חתן הרייב קלעקער. ב. כלת חציצ אשת בנו הרחשייז חיי שמה "חיי" (בת אחד חגיבריים מהאמיל = כך באי חרשימות) ולא חששו להטעם למט חמות, אשת חציצ, כיון שזו נקראה "חיי מושקאי, ואכמיל" - ומרת קילא אשת ר' דובער כחן. ברשימות הצאצאים נרשמה האחרונה כבוגרת משהיחן ומסופר עליי שנישאה בחיותה בת 15 ונפטרה בת 30 וכן שאחת מבנותיי נישאה לימשכילי מיימ שיינקין (אביו, הרי צבי, היי חמייז דאולע ומחסידי חבייד), ומחעובדה שהאחרון נולד רק בשנת תרל"א מוכח שהחתונה בתקפיו לא היתה של חמותו מי קילא חנייל. 3. גם נכדתו חבכירה של אדמוחייא, הרי שרה פריידא בת בתו הרי דבורה לאח [חוריי] נישאו בשבת תקע"א וכייל צייל שגולדה קודם חסתלקות הרי פריידא בת אדחיי ונקראה עייש אחרת] נישאה לבן אדמוחייא חרמיני לבזוינו חשני. החתונה היתה בעיר זשלאבין, ראה חשיי שחי"ע ע' 148) ושוב מסתבר כנייל שחתונה לא היתה שלחם, ואילו לבני אחרות, הנכדה בשם אדיל, לא מוזכר ברשימות שהיתה נשואת. לרי דבורה לאח היו שתי בנות נוספות, אלא שהאחת נישאה לרי משולם זושא יצחק מטולומטש שגולד בתקע"ט, והשני לכנדו הרייז בן חציצ, שגולד בתקפ"ב -

ועייפ, את שתיחן - הן את הרי חיי שרה בת אדמוחייא והן את נכדתו חנייל - ניתן לחוציא מרשימת חבורחים עם אדחיי, שכן אף אם נולדו בשנת תקע"ד (אשת אדמוחייא ילדה בכסלו תקע"ג וילדתה הבאה יכלה לחיות רק בסיומה של אותה שנה) אפשר שבנשואיתן בשלחי תקפיו היו בנות למעלה מ"12 שנה, ושוב עומד החשבון על כ"ח נפשות.

ובנוגע לבת אדמוחייא הרבנית אסתר מרים (שמצבתה נתגלתה בבית"ח בליובאוויטש), כתבתי בגליון שם שאמנם נראה שגולדה קודם תקע"ג, שכן היא מוזכרת במצבתה כ"חאשה החשובה" כאשר נפטרה בשנת תקע"ט, אך אפשר ולא נישאה, בין חיתר משום שלא נמצאו מאמרי חתונה שאפשר לשייכם לחתונה, משא"כ אצל שאר בנות אדמוחייא (וכפי שפורט בסה"ימ קונטרסים ע' רע"ז). עייז חעיר התי י.ג.ק. שנמצא מאמר שנאמר בחתונה בעשרה שבטת תקע"ה (את כותרתו העתקתי לעיל, וכן בכותרת כתיי אחר שנעתקה בד"ח חייא ע' שמט), אך סיים שאפשר והיתה זו חתונה הרבנית מנוחה רחל.

חדברים ראויים לכמה הבחרות:

א. כמקור לחתונה שנערכה בשנת תקע"ה ציין גם לחנוח בת 3 שורות (נדפסה בד"ח חייב ע' תשכ"ח) - שבכותרתה רק התאריך "תקע"ה. חשאלה היא כיצד יש כאן רא"י - משורות אלו ומחתיאריך שעליהן - שבאותה שנה התקיימה חתונה בחשתתפות אדמוחייא באמירת מאמרי חתונה; האם חנושא ששם (על הטעם שמעמידין חופה) יכל להאמר רק בחזדמנות של חתונה; וכי חסרים מאמרים אחרים, בנושאים אחרים, שהוזכרו בהם ענינו נישואין ובכ"ז לא נאמרו בחתונות!

ב. כמקור לחתונה בתקע"ה הוא מצייין גם לכותרת שנעתקה בד"ח חייב ע' תשלח: בספר 456 דף כד ע"א (וג, א) נעתק מאמר די"ח "כי תהיינה לאיש" (חנחה שכבת אדמוחייא ממאמר שאמר אדחיי בבוחאב, אלול תקס"ג): "תקע"י שבת פ' כי תצא על חתונת בי"א אדמו"ר ק' יאנעוויל אחר מנחה בבחכנייס, ובשנת [תקע"ה כל חנייל בעיר דאבראווע"י. שוב לא הבנתי כוונתו: 1. מאחר ואת חריית "בי"א" פענח כ"בן אחיו (!?) לא מובן כיצד רצה לשייך מאמר זה לחתונתה של בת אדמוחייא (שכן אף אם נאמר שנישאה עם אחד מ"בי"א" חיי למעתיק לרשום שזו חתונת "בתו"?) 2. האם כוונתו לפרש שבשנת תקע"ה חיי "כל חנייל" - חתונת בי"א וכ"ז? ואולי אף באותה עיר ובאותו בהכנייס אחר מנחה? 3. בשעה שאינו יודע מיחו "בן אחיו" זה - שאינו יכול להתפרש לא כאחד מבני אחיו חרמיני וחר"מ (שהיו לו רק בנות [וחמוכא בטי 'הצאצאים' ע' 105 חערה 15 נתברר כלא נכון]) - מדוע אינו מפענח את חריית "ב"בת אחיי" ומפרשה על אחת מבנות הרחייא (ויוסף אף אותה ואת בעלה לרשימת צאצאי אדחיי בשנת תקע"ב)? ואולי אף יוכיח מכאן שלאדחיי חיי בן נוסף "ישלא ידוע לנו עליו"!

הפירוש בכותרת זו, לעני"ד, הוא כדלחלן: אחרי שנתברר - בבדיקת כתהיי - שצריך לקרוא בה "יק' יאנעוויץ", הרי שאפשר וזו חתונת "ב"ר אחי אדמו"ר", היינו בנו של המהרי"ל מיאנעוויץ אחי

אדח"ז (ידוע שהי' לו בן בשם ר' ישעיה), ואף שתוכן המאמר אינו מעניני חתונה כ"י"א קשור לפי השבוע, אמרו אדמוה"י"א בשבת אחר מנוחה, וכן "כל הנייל" - מאמר זה - נאמר גם בשנת תקע"ח, לאו דוקא בחתונה אך בפי תצא, בעיר אחרת [בכתח"י נראה יותר לקרוא: "בעיר דאבראנקע"י].

ג. אם הבין שהכוונה לשייך בכל מחיר מאמרי חתונה לבתו הנייל של אדמוה"י"א, חרי יכל לציין גם לדרוש חתונה שנרשם עליו שנאמר בשנת תקע"ט - ראה די"ח ח"י"א ע"י שמש.

ד. מסיים ההתחנה בתקע"ח אפשר והיא של הרי' מנוחה רחל. וכנראה נעלם ממנו שבס"ח"מ קונטרסים ע"י רעה מרובא מכת"י (שנדפס במג"ע) שבשנת תקפ"ח סיפר אדמוה"י"א על חתונת בתו כשבע שנים מקודם - בשנת תקפ"א - וכתב שם בשוה"י"ג שכנראה זו חתונת הרי' מנוחה רחל.

בכל אופן, מחכורת"י "בחתונה דאדמו"ר בלויבאוויץ בחורף תקע"ח"י נראה שהחתונה בתקע"ח הייתה של א' ממשפחת אדמוה"י"א, ומאחר ולפי הידוע על נכדיו ונכדותיו ותאריכי הולדתם (כנייל) אי"א שחתונת אחד מהם תהי' באותה שנה, נאלץ לומר שחיתה זו חתונת בתו הרי' אסתר מרים, שנפטרה שנה אחרי חתונה מבלי לחשאר ילדים. כיון שכן, יתר שוב החשבון על כ"ח נפשות ונאלץ להוריד ממנו את הרי' אליהו חתן אדח"ז ולומר שנפטר קודם הסתלקות אדח"ז [הוא היחיד מכל המנויים בחשבון שאין עליו רא"י שהי' אחר תקע"ח].

ומענין לענין: באותו גליון התפלא התי' י.ג.ק. - ובקול רעש גדול - על שהפניתי לסדרה מסויימת, שהתפרסמה במכ"ע הנייל ע"י אלו ש"השומר נפשו ירחק מחס"י. אענה על כך: אם רק עצה טובה בפיו, אפשר והצדק עמו, אך על עוצמת פליאתו יש להעיר שבשום אופן לא הייתה הפני' (מסוג "עיוני" או "ראח"י) לאותו מכ"ע, כ"י"א הודעה סתמית שהאריכות שבכמה מגליונות "הערות וביאורים", בנוגע לדעת אדח"ז במלחמת נפוליון, כבר נידונה בסידרה ארוכה באותו מכ"ע, והמסקנות אף קרובות להיות זהות, כך שוה"י ולדעת התי' הנייל מוגדרים הדברים ששם כדברי הבל, הרי יש להשליך זאת גם על הדברים שביחערות וביאורים... יחד עם זאת, מענין שהנייל לא חשש לנפשו ומצא לנכון לעמוד על דעותיו של כותב הסדרה, שעלי - שפרקי הסדרה הומצאו לי דווקא ע"י א' ממשפחת התי' הנייל - עשו רושם שונה. לעני"ד ברור שפליאתו האמורה אינה אחוזה קנאה לשי"ש, כפי שניסח להציג זאת, אחרת הי' מעיר על ציוני מקורות באותה סוגיא (בלשון "ראח"י ובציון מדוייק של ח"ע) שהובאו בגל' תרט"ו 48-50; תרכ"א ע"י 32.

ולסיום - תיקוני דפוס והוספות השייכים לגליון תרכ"א: ע"י 24, להוסיף: התאריך ע"י"א אלול כמועד עזיבת העיר ליאדי מופיע גם במדור "זכרון זכות אבות" שביחקריאה והקדושה (גל' 4 ע"י ג; גל' 16 ע"י ג; גל' 28 שם; גל' 41 ע"י ז). ע"י 26 שו"ה שיינולד בערך שנת תקע"א"י, להוסיף: וכך גם אצל כ"י"א אדח"ז בלקו"י"ד ח"י"ג ע"י 1043 הערה 16, אמנם במדור הנייל שבהקוה"יק מופיע שיינולד בשנת תקס"ח"י"א וששנת תרכ"ו ה"י "בן חמשים ושמונה שנה" (כך בגל' 2 ע"י יד ובגל' 26 ע"י ה, ואילו בגל' 14 ע"י ד ובגל' 39 ע"י ג ונתבש בדפוס לתקס"ה). ע"י 27 שו"ה ע"י, בסופה, צ"ל: טרם. בע"י 28, בסופו, נשמט המשך הציטוט וצ"ל: "עם טפל ארבע משפחות שלי... וברחנו על בי ענלות אנשים לבד וכל הטיפ...". ע"י 31 שו"ה באב, צ"ל: מלחמת העולם הראשונה.

א"ה: בכדי למנוע אריכות רבה יותר נקטתי במקומות רבים בלשון קצרה והשתדלתי למעט ככל האפשר בציטוטי מובאות ובציון מ"מ שאינם הכרחיים, בעיקר אלו שהוזכרו ע"י בגליונות הקודמים. יתכן ומן הראוי לערוך אותם שנית כאשר הפרטים שאינם נוגעים ישירות לענין יצוינו בהערות ופרדות - דבר שהוא מן הנמנע בהתחשב באמצעים הטכניים של הנייל - ועוד הזון למועד.

לע"נ

מרת הינדא ראדא בת אברהם ע"ה

נפ' י"ז אייר תנש"א

נדפס ע"י משפחתה שיחיו